

La jornada escolar a debat:

Més enllà del binomi contínua-partida

estudi_

estudi_

LA JORNADA ESCOLAR A DEBAT:
més enllà del binomi contínua-partida

LA JORNADA ESCOLAR A DEBAT: Més enllà del binomi contínua-partida

2a Edició, maig 2023

Associacions Federades de Famílies d'Alumnes de Catalunya, aFFaC

Cartagena 245, àtic

08025, Barcelona

affac@affac.cat

<https://affac.cat>

Autoria: Verónica Robles-Moreno, Assuès López-Orleans, Lidón Gasull i Laura Safont.

Edició i disseny: Sofia Rueda-Vilalta, Carlota Ferreres-Fernández i Mercè Cama-Vilà.

Agraïments: Clàudia Chia i Judith Boadella.

Com citar aquest estudi:

Robles-Moreno, V., López, A., Gasull, L., & Safont, L. (2023). LA JORNADA ESCOLAR A DEBAT: més enllà del binomi contínua-partida. aFFaC: <https://affac.cat/affac/la-jornada-escolar-a-debat>.

Robles-Moreno, V., López, A., Gasull, L., & Safont, L. (2023). LA JORNADA ESCOLAR A DEBAT: més enllà del binomi contínua-partida. By aFFaC. Is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

*Aquest document és part del projecte **La jornada escolar a debat** de les **Associacions Federades de Famílies d'Alumnes de Catalunya** (aFFaC) finançat per l'**Ajuntament de Barcelona** i pel **Departament d'Igualtat i Feminismes** de la Generalitat de Catalunya.*

ASSOCIACIONS FEDERADES
DE FAMÍLIES D'ALUMNES
DE CATALUNYA

aFFaC

Amb el suport de: Ajuntament de Barcelona i Departament d'Igualtat i Feminismes:

«El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de l'aFFaC,
i no reflecteix necessàriament l'opinió dels finançadors»

Les autores i autor d'aquest estudi volem donar les gràcies a totes les persones que han contribuït en aquesta consulta amb les seves percepcions, opinions i coneixements. Concretament, volem agrair a totes les famílies -especialment a les mares- que, de forma desinteressada, han dedicat el seu temps a respondre les nostres preguntes, oferint-nos un punt de vista essencial per aquest estudi. Un agraïment que fem extensiu als pocs pares homes que han volgut participar en aquesta recerca. També volem agrair l'esforç de tot el professorat i les direccions que han format part d'aquesta consulta, i a totes les expertes i experts que han contribuït, amb el seu coneixement, a fer més rica, diversa i rigorosa la nostra anàlisi.

1. Introducció	10
2. Metodologia	14
3. Resultats	17
3.1. Anàlisi de l'opinió de les persones expertes	17
3.1.1. Afectacions a la salut d'infants i adolescents	17
A. Son i descans d'acord als bioritmes	17
B. Salut mental	19
C. Alimentació	19
3.1.2. Temps lectiu: aprenentatge i desenvolupament	20
3.1.3. Temps educatiu no lectiu	21
A. Temps de migdia	21
B. Extraescolars	22
3.1.4. Impacte de gènere	22
3.1.5. Desigualtat, privatització i democràcia	23
3.2. Anàlisi de l'opinió de les direccions i del professorat	25
3.2.1. Valoració general del tipus de jornada	27
3.2.2. Valoració pedagògica i tasca docent	28
A. Professorat i tardes al centre	28
B. Bioritmes, atenció de l'alumnat i absentisme escolar	31

3.2.3.	Valoració del temps de migdia	35
A.	Sobre els conflictes que sorgeixen durant el temps de migdia	35
B.	Sobre els avantatges del menjador escolar en els centres educatius	37
3.2.4.	Valoració de les extraescolars	39
3.2.5.	Valoracions finals i propostes	41
3.3.	Anàlisi de l'opinió de les famílies	44
3.3.1.	Tothom tria l'escola d'acord amb el tipus de jornada escolar?.....	44
3.3.2.	Valoració del temps de migdia	46
A.	Possibilitat i ús del menjador dins dels centres educatius.....	46
B.	Què pensen les famílies sobre l'horari de dinar?	49
3.3.3.	Valoració de les extraescolars	52
3.3.4.	Valoració de la vida laboral i la conciliació familiar	54
A.	Què opinen les famílies sobre la jornada escolar i la conciliació familiar i laboral?	54
B.	Càrrega econòmica.....	57
3.3.5.	Altres valoracions de les famílies enfocades en la infància	60
3.3.6.	Valoracions finals i propostes d'horari	61
4.	Conclusions i recomanacions	66
5.	Referències bibliogràfiques	82
6.	Annexos	83

1. Introducció

El debat sobre el tipus de jornada escolar que ha de tenir el sistema educatiu públic català està obert. Tot i que l'any 2017 el Govern va anunciar un Pacte per la Reforma Horària amb l'objectiu posat en el 2025, on es pretenien abordar els diferents usos dels temps en els diferents àmbits de la societat catalana ([Generalitat de Catalunya, 2017](#)), la realitat és que **no s'ha avançat gaire en aquesta direcció** i el debat se centra principalment en els centres educatius.

Des de l'aFFaC, entomant el compromís adquirit en l'Assemblea General de l'any 2021, **s'impulsa un procés consultiu per contribuir de manera rigurosa, analítica i argumentada al debat sobre la jornada escolar**; conscients que es tracta d'un debat complex que s'ha de treballar de manera interseccional i en profunditat; conscients que qualsevol reforma s'ha de fer amb l'objectiu de millorar la qualitat educativa, però tenint en compte que, per fer-ho, cal analitzar també l'impacte que té la jornada escolar en el desenvolupament de l'alumnat, en l'organització familiar i en les dinàmiques socials que s'articulen al voltant de l'escolarització d'infants i joves.

Aquest estudi ha posat el focus en la detecció de les necessitats de l'alumnat, el professorat i les famílies, així com en l'evidència empírica en relació als usos dels temps educatius a través de persones expertes que aporten elements d'anàlisi rellevants a tenir en compte durant aquest debat.

No obstant això, des de l'aFFaC entenem que **cal plantejar-se la reforma horària a nivell global, evitant caure en posicionaments interessats que no contemplin tots els elements d'anàlisi**. És per això que es considera que una reforma integral de la jornada escolar hauria d'anar acompanyada necessàriament d'una reforma laboral que faciliti la conciliació familiar, i de mecanismes per **garantir que la modificació de l'horari escolar no posi en perill ni el dret a l'educació ni altres drets dels infants i joves**, especialment en aquells entorns més vulnerabilitzats. Cal tenir en compte, per tant, l'impacte que la jornada escolar pot tenir en la taxa d'abandonament escolar prematur, en la segregació escolar i en les dinàmiques familiars.

En l'actualitat a Catalunya existeixen tres tipus de jornada escolar: a 2n cicle d'infantil i primària existeix la jornada partida (o extensa) i la jornada contínua. En el cas de secundària, existeixen aquestes dues jornades i, a més, la jornada mixta.

La diferència principal entre la partida i la contínua, tant a 2n cicle d'infantil i primària com a secundària, és que a la primera hi ha un descans de temps lectiu a l'hora del migdia i a la segona el temps lectiu és ininterromput fins a les 14h o 14:30h. Pel que fa a la jornada mixta, només existeix a secundària i consta, en general, de tres dies de jornada partida i 2 dies de jornada contínua.

	Jornada partida/extensa		Jornada contínua		Jornada mixta	
	Infantil i primària	Secundària	Infantil i primària	Secundària	Només secundària	
					3 dies/setmana	2 dies/setmana
8h						
9h						
10h						
11h						
12h						
13h						
14h						
15h						
16h						
17h						

■	Temps lectiu
■	Temps no lectiu - migdia
	Temps no lectiu

La majoria de les escoles públiques de 2n cicle d'infantil i primària fan jornada partida. En el cas de secundària, es va aprovar introduir la jornada contínua l'any 2012 i és la tendència majoritària en els instituts públics (amb algunes excepcions de jornada partida o mixta). A partir del mateix curs 2012/13, entre les més de 1.690 escoles públiques amb 2n cicle d'infantil i primària ([Generalitat de Catalunya, 2023](#)), el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya ([2020](#)) va aprovar un programa pilot per introduir la jornada contínua a 25 centres educatius. Un pla pilot que continua vigent fins a l'actualitat, tot i que havia de finalitzar l'any 2019 amb una avaluació d'impacte. Malgrat que les escoles de primària apliquen majoritàriament una jornada partida, existeix un debat de si generalitzar, o no, la jornada contínua a infantil i primària en la societat catalana.

D'altra banda, i des de la perspectiva sistèmica, els usos dels temps no es poden analitzar només des del prisma educatiu, ja que els sistemes de les diferents dimensions socials s'interrelacionen i, en aquest cas, es fa rellevant contextualitzar el **món laboral i les cures a Catalunya i a l'Estat espanyol per entendre la realitat de les famílies**.

En aquest sentit, el 55% de la població en edat de treballar té un treball formal i remunerat. Com succeeix globalment, a Catalunya la taxa d'ocupació dels homes (59,4%) és major que la de les dones (50,9%). No obstant això, la taxa d'ocupació d'homes i dones al territori és més alta que a l'Estat espanyol, concretament un 56,6% i un 45,9% respectivament ([Idescat, 2023a](#)). De la població ocupada, la majoria (87,4%) té un treball amb jornada completa i només un 12,6% amb jornada parcial. No obstant això, el 93,6% dels homes ocupats fan jornada completa i un 6,4% fan jornada parcial, mentre que un 80,6% de les dones ocupades fan jornada completa i un 19,4% fan jornada parcial ([Idescat, 2023b](#)).

A més, la 6a Enquesta Europea de Condicions de Treball (EWCS) de l'any 2015 a Espanya ens mostra els horaris laborals com el temps de treball remunerat i no remunerat per sexe. Per una banda, **és important considerar que la majoria de les empreses són les qui decideixen els horaris de treball sense possibilitat de canvi** i que un quart de les persones treballadores diu que no poden adaptar el seu horari laboral d'acord amb la seva vida social i familiar, xifra que **no ha millorat des del 2005**. I, a diferència del que es pogués pensar, *“en general, los hombres manifiestan tener más problemas para conciliar que las mujeres (26% y 22%, respectivamente).”* ([INSHT, 2017](#), p.13).

Per altra banda, la desigual càrrega laboral i de cures continua sent un gran problema, on **les dones dediquen 25 hores setmanals de cures si treballen a jornada completa, i les que fan jornada parcial fins a 30 hores; mentre que els homes fan 14 hores**, independentment de la seva jornada laboral.

Per últim, quan hi ha els fills/es, la càrrega de cures augmenta tant per a dones com homes. No obstant això, *“las mujeres con hijos, solteras o en pareja (esté trabajando o no la pareja) trabajan más horas no remuneradas que sus homólogos masculinos con la misma condición”* (INSHT, 2017, p.69).

A continuació, es presenta la metodologia utilitzada en aquest estudi; posteriorment els resultats dividits en 3 apartats analítics: anàlisi de les valoracions i propostes de les persones expertes, anàlisi de l'opinió de les direccions i del professorat i anàlisi de l'opinió de les famílies; finalitzant amb les conclusions i recomanacions considerant la conciliació familiar i laboral amb perspectiva de gènere, l'aprenentatge de l'alumnat, el temps no lectiu, la desigualtat, democràcia i privatització, així com la mirada territorial; que s'extreuen a partir d'una mirada integral de l'exposat en cada apartat analític.

2. Metodologia

L'estudi sobre la jornada escolar als centres educatius públics de Catalunya que ha dut a terme l'aFFaC consta dels següents apartats analítics:

- Consulta a cinc **persones expertes en educació i en àrees de la salut i la igualtat de gènere**, on es constata que el tipus de jornada escolar té repercussions tant pels infants com per les seves famílies. L'objectiu d'aquesta consulta és analitzar les potencialitats i les mancances de cada tipus de jornada escolar des del punt de vista dels experts/es, a més d'introduir noves propostes i elements d'anàlisi.

Per fer aquesta consulta s'ha utilitzat el mètode Delphi i s'han fet entrevistes en línia o telefòniques entre setembre de 2021 i gener de 2022 (annex 1).

Per conformar el grup d'experts/es, es van buscar persones de diferents àmbits a favor i en contra de la jornada contínua. Tot i així, no es van trobar persones expertes obertament a favor de la jornada contínua. En canvi, sí que es van incloure experts/es que no tenien un posicionament declarat que fos favorable a un tipus de jornada en concret, com les de l'àrea de la salut i la igualtat de gènere.

En total, es va contactar amb dos sociòlegs de l'educació que han escrit articles acadèmics sobre la matèria, dos professionals de la salut infantil -trastorns del son i nutrició- i una economista especialitzada en temes de gènere i treball, mantenint un criteri de paritat de gènere en la tria (taula 1):

Taula 1: Persones expertes participants en la consulta sobre jornada escolar

Sociologia de l'Educació	Salut	Equitat de gènere
<p>1. Elena Sintes Doctora Sociologia i llicenciada en Ciències Econòmiques i Empresarials UB. Investigadora en polítiques públiques de temps i educació (UB i UAB, Ajuntament de BCN i a l'Institut Infància i Adolescència de BCN), Cap de Projectes de la Fundació Bofill.</p>	<p>3. Òscar Ramon Sans Capdevila Expert en trastorns del son en infància i adolescència. Cap de la Unitat de Trastorns del Son de l'Hospital Sant Joan de Déu de Barcelona.</p>	<p>5. Cristina Castellanos Doctora en Economia UCM, Màster Estudis Feministes. Professora Departament d'Economia Aplicada UNED. Investiga sobre mainstreaming de gènere, l'avaluació de polítiques públiques, l'economia feminista, el mercat de treball i les polítiques d'igualtat i diversitat.</p>
<p>2. Rafael Feito Alonso Catedràtic Sociologia Facultat Ciències Polítiques UCM. Investigació i suport a comunitat educativa sobre temps i educació. Autor de "El debat sobre la jornada escolar a Espanya. Reflexions i dades després de més de tres dècades d'un debat inconclús" de 2021. Creador del blogjornadaescolar.wordpress.com.</p>	<p>4. Mireia Termes Dietista-nutricionista del servei de Gastroenterologia de l'Hospital Sant Joan de Déu de Barcelona.</p>	

- Recollida de les opinions i propostes del **professorat i direccions¹ de centres educatius de 2n cicle d'infantil, primària i secundària** sobre els tipus de jornada escolar a Catalunya. Aquesta etapa s'ha dividit en dues fases:

- **Enquesta professorat:** enquesta d'opinió dels i les docents de centres educatius públics de Catalunya sobre la jornada escolar vigent als centres d'estudis on imparteixen la seva tasca. Amb una mostra de 264 respostes vàlides, obtingudes entre els mesos de març i juny del 2022, s'ha aplicat un qüestionari multimèdia a través de la plataforma *Participa*² de l'aFFaC, on es persegueixen els següents objectius:

- Conèixer les opinions, actituds i influència de la jornada escolar sobre la tasca docent dels i les enquestades, així com sobre la seva conciliació familiar i laboral.
- Valorar els punts forts i febles de cada tipus de jornada, a cada etapa educativa, des del punt de vista pedagògic.
- Contrastar la informació obtinguda a través d'estudis previs sobre la mateixa temàtica.
- Crear eines d'investigació qualitativa sobre la matèria. Les respostes de l'enquesta només s'agafen com a referència contextual, ja que no és una mostra estadísticament representativa.

- **Aproximació qualitativa amb professorat i direccions:** Realització d'entrevistes semiestructurades -presencials i en línia- a 5 direccions i aplicació de qüestionaris amb preguntes obertes per correu electrònic a 9 docents de 5 centres públics de Catalunya amb diferents tipus de jornada, nivell, complexitat, província i densitat territorial (urbà/semi-urbà o rural). L'objectiu d'aquesta etapa ha estat aprofundir en les troballes dels resultats de l'anàlisi de l'enquesta de professorat. Per fer-ho, s'han analitzat els fonaments de les opinions expressades sobre la jornada escolar i les propostes de canvi sobre aquesta.

- Anàlisi de l'opinió de les **famílies de centres educatius públics de Catalunya** i les seves principals actituds sobre la jornada escolar dels centres educatius dels seus fills/es. Els objectius d'aquesta etapa són:

- Conèixer les opinions, actituds i influència de la jornada escolar de les famílies sobre la conciliació i l'economia familiar, els horaris, l'alimentació i el rendiment educatiu de la infància i joventut.
- Valorar els punts forts i febles de cada tipus de jornada a cada etapa educativa des del punt de vista de les famílies.

¹ Aquests qüestionaris estan a l'annex 2.

² Plataforma de participació online de l'aFFaC, versió adaptada de la plataforma de participació ciutadana [Decidim](#).

Per això s'han elaborat dos qüestionaris: un per a famílies amb fills/es de 2n cicle d'infantil i primària i un altre per secundària³. L'enquesta s'ha dissenyat agrupant les preguntes en dos grans blocs, un sobre la jornada escolar i vida quotidiana de les famílies, i un altre sobre la seva opinió personal en relació als diferents aspectes de la jornada escolar.

L'enquesta es va difondre de manera online a través de la plataforma *Participa* durant els mesos de febrer a abril del 2022.

En total s'han obtingut 2.162 respostes vàlides, mostra representativa de l'univers de famílies amb fills/es matriculats a centres educatius públics de Catalunya (566.555⁴), amb un marge d'error del 2,1%, un interval de confiança del 95% i amb màxima variabilitat⁵. Com és habitual al món educatiu, la majoria de les persones que contesten són dones. El 85% de les respostes obtingudes són de dones, el 15% d'homes i menys d'un 1% de persones no-binàries.

Posteriorment, s'ha fet el buidatge, neteja i ordenació de la base de dades i l'elaboració dels paràmetres estadístics de resposta de cada pregunta. Amb aquesta informació, s'ha pogut fer una primera valoració general i s'ha procedit al creuament de les dades per tal d'avaluar els aspectes clau d'aquest apartat de l'estudi.

- Per últim, s'ha analitzat i treballat cada apartat analític de l'estudi de forma independent per, posteriorment, fer una anàlisi comparativa dels resultats i obtenir una visió integral a partir dels resultats i amb l'objectiu de plantejar diferents propostes.

3 Aquest qüestionari està a l'annex 3.

4 Aproximació calculada a partir de la taxa de fecunditat de Catalunya; 1,2 fills/es per mare a [IDESCAT](#).

5 Per conèixer el repartiment de respostes entre nivells educatius i per tipus de jornada anar l'annex 4.

3. Anàlisi de resultats

3.1. Anàlisi de les valoracions i propostes de les persones expertes

En aquest apartat s'analitzen les valoracions, les investigacions i les propostes de cinc persones expertes en camps que estan directament relacionats amb la jornada escolar i les seves conseqüències en la infància i adolescència, però també en les seves famílies i en els equips docents. Per a això, s'han analitzat tant les respostes de les persones expertes als qüestionaris i les entrevistes realitzades per l'aFFaC en el marc d'aquesta recerca, com les seves aportacions a través d'articles científics i informes sobre aquesta temàtica.

Els camps de treball de les persones expertes⁶ que han participat en aquest estudi són:

- 1) **Sociologia de l'educació i els usos dels temps:** (1) Elena Sintés i (2) Rafael Feito.
- 2) **Salut en la infància i adolescència:** (3) Òscar Sans Capdevila -trastorns del son- i (4) Mireia Termes -nutrició-.
- 3) **Economia i igualtat de gènere:** (5) Cristina Castellanos.

Per a més detall sobre aquesta anàlisi i la descripció de cada persona experta, anar a l'apartat de metodologia (veure p. 14)

3.1.1. Afectacions a la salut d'infants i adolescents

A. Son i descans d'acord als bioritmes

Començant per infants de menor edat, l'especialista en trastorns del son en infància i adolescència indica que els infants de tres i quatre anys és convenient que continuïn fent migdiada després de dinar. Segons ell, no fer-ne pot afectar el seu estat d'ànim amb una major irritabilitat que, a llarg termini, pot suposar un problema d'aprenentatge, afectant processos cognitius com la memòria. Aquesta recomanació de fer migdiada i descans durant el **segon cicle d'infantil** la comparteix l'economista experta en gènere, i la investigadora en polítiques públiques de temps i educació, i les dues la veuen com un punt positiu de la jornada partida. Per tant, indica aquesta última, la recomanació de fer migdiada va en contradicció amb la jornada contínua a l'etapa d'infantil.

---

⁶ S'indica la persona experta de la cita amb el número identificador d'aquest apartat.

D'altra banda, l'expert en trastorns del son considera correcta l'hora d'entrada a les 9h pels nens/es de **2n cicle infantil i primària**, mentre que la investigadora de temps i educació proposa “establir marges de flexibilitat en l'entrada amb servei d'acollida i/o un temps d'estada a l'aula per afavorir el contacte i l'atenció personalitzada als infants i a les famílies” (1), recordant que la segona etapa a infantil no és obligatòria i que és recomanable no equiparar-la a primària.

A més, ella proposa reduir la durada de l'espai de migdia a **primària** amb jornada partida -com també proposen altres experts/es-, per així finalitzar l'horari lectiu abans (16h) i, en conseqüència, avançar l'horari de les activitats extraescolars (finalitzar-les a les 18h com a molt tard), on el temps màxim d'estada al centre sigui de 8h per no allargar en excés els horaris de l'alumnat, assegurar-ne el seu descans i el temps lliure i en família.

La persona experta en son destaca que a mesura que **l'alumnat es va fent més gran** i comencen a practicar extraescolars a les tardes, passen més temps fora de casa i això provoca una disminució de les hores de descans, malgrat que afirma la necessitat de què infants i joves practiquin esport, esmenta que, segons la seva experiència, veure que hi ha alumnat de **secundària** que arriba a casa a les 22h, i encara han de sopar i, fins i tot, fer deures, és problemàtic. A més, recomana que hi hagi un període de dues hores entre el final de l'activitat esportiva i l'anada a dormir.

Un altre punt rellevant que indica l'expert és que, durant la **pubertat i l'adolescència**, existeix la tendència natural a endarrerir el cicle de son, ja que la secreció de melatonina, hormona clau per l'activació del son, s'activa més tard. Aquesta evidència també la destaquen les dues persones especialistes en sociologia de l'educació. Elles indiquen que l'inici de les classes a secundària (a les 8h) “és massa d'hora i desajustat als ritmes circadianis de l'adolescència” (1).

Per últim, l'especialista en trastorns del son també apunta que l'ús de dispositius electrònics, comú entre **l'alumnat adolescent**, inhibeix aquesta secreció per causa de la llum brillant de les pantalles, dificultant encara més el descans. Per tant, si l'alumnat de secundària s'ha d'aixecar més aviat que en l'etapa educativa anterior i, a més, el seu descans està afectat per l'ús de la tecnologia, la privació de la son a la qual estan sotmesos és important. L'expert indica que està demostrat que la privació de la son no només afecta a l'estat d'ànim sinó també, al rendiment escolar.

Per tant, les persones expertes conclouen que **hi ha una privació del son i del descans a totes les etapes educatives, però especialment a la secundària**. I que el temps dedicat al cicle de son i al descans sempre queda reduït en favor de les altres activitats i dedicacions diàries de l'alumnat.

En aquest sentit, tant el professional de la salut com les sociòlogues de l'educació plantegen la recomanació que l'alumnat adolescent pugui començar una hora més tard l'horari lectiu. No només veient aquest diagnòstic, sinó també amb l'evidència que experiències d'aquest tipus han demostrat millorar el rendiment escolar de l'alumnat. Aquesta proposta dels experts/es en educació d'endarrerir l'horari lectiu obligatori -basat en estudis com el de Kelley et al. (2015) que parla de la *Wake Maintenance Zone*⁷ a l'adolescència-, suposaria també, com indica Feito (2021), endarrerir la sortida i la incorporació de l'horari per menjar i, per tant, això significaria tornar a fer jornada partida a secundària.

B. Salut mental

La jornada contínua, segons alguns dels experts/es de les ciències socials, porta riscos implícits importants quan les famílies, donada la seva jornada laboral completa, no poden oferir supervisió i acompanyament als seus fills/es. Indiquen que hi pot haver més sobrexposició a les xarxes socials i a les pantalles, falta de socialització amb els companys/es, major possibilitat d'aïllament i menor accés a activitats esportives i culturals. Aquest conjunt de factors, exposa Castellanos, poden incidir en les taxes de suïcidi i malalties mentals, en especial en el cas de l'alumnat vulnerabilitzat i, en major mesura, en l'alumnat de **secundària**.

C. Alimentació

Totes les persones expertes exposen que, tant per al **2n cicle d'infantil i primària com per a secundària**, sigui amb jornada contínua o partida, és important garantir el **servei de menjador escolar**.

L'experta en nutrició i l'economista especialista en gènere exposen que el servei de menjador escolar és un recurs per a l'aprenentatge i desenvolupament de l'alumnat de tots els nivells educatius, ja que és un reforç de l'educació alimentària per transmetre bons hàbits alimentaris i d'higiene, com també un **suport a les famílies**.

A més, en el cas de **secundària**, indica l'especialista en nutrició, on és probable que no hi hagi menjador escolar, el que pot acabar passant és que els i les adolescents no sempre puguin dinar acompanyats amb la família pels horaris laborals d'aquestes i, per tant, dinen sols, amb la qual cosa potser els hi costarà menjar de forma saludable.

⁷ D'acord amb els investigadors del son, la "Wake maintenance zone" és el pic d'alerta de la nit que fa que sigui difícil anar a dormir més aviat per als adolescents.

A més, les persones expertes posen l'èmfasi en què la jornada escolar no només intenti evitar que s'endarrereixin els àpats, sinó que també faciliti **l'avançament dels horaris de menjar**. En especial, la nutricionista fa referència al sopar per l'alumnat de secundària, ja que aquest tendeix a ser massa tard, sobretot a l'adolescència, i això afecta negativament els ritmes de descans de l'alumnat.

L'experta en nutrició no té un posicionament clar sobre un tipus de jornada o una altra, per això proposa una alternativa per a les dues jornades amb el mateix objectiu: incorporar l'horari de menjador i que el temps dedicat a l'àpat sigui més curt, però en l'horari que els experts/es recomanen que han de dinar els infants. En relació a la jornada contínua, l'experta indica que pot ser beneficiosa per avançar els horaris de l'alumnat -valoració que no és compartida amb els experts/es de les ciències socials-, sempre que inclogui el servei de menjador. D'altra banda, l'experta proposa fer una jornada partida, però amb un descans de migdia que sigui més curt per avançar l'horari, proposta ara sí compartida amb tots els experts/es i que també s'ha exposat a la dimensió de son i descans (veure 3.1.1.A).

3.1.2. Temps lectiu: aprenentatges i desenvolupament

Els experts/es en ciències socials estan d'acord en què la jornada partida, **en tots els nivells educatius**, va en benefici del rendiment de l'alumnat perquè permet que les classes siguin de menor intensitat i afavoreix el descans amb una pausa al migdia amb menjador escolar, permetent un millor treball de la diversitat de competències ensenyades i una major capacitat de retenció.

Conscients que aquells que defensen la jornada contínua sostenen que el rendiment de l'alumnat és superior amb aquest tipus jornada, els experts/es en sociologia de l'educació emfasitzen que, d'acord amb l'evidència empírica i citant estudis com els de Caride 1993; Ridaó, 2002; Hospido et al., 2019, entre altres, (Feito, 2021; Sintès, 2012), la **jornada contínua dificulta l'aprenentatge**, el rendiment acadèmic pot ser menor i el cansament major, donat el ritme de treball estressant, tant per a l'alumnat com per als mestres.

“No existeixen evidències sobre que millori el rendiment educatiu [amb la jornada contínua]. Ben al contrari, els estudis fets fins ara mostren que és una regressió en termes de servei públic, model educatiu, salut i d'equitat” (1).

Tanmateix, Sintès indica que la jornada partida actual a **secundària** té massa càrrega lectiva a la tarda i, per això, proposa reduir la càrrega lectiva obligatòria sense perdre aquest tipus de jornada, considerant com a temps lectiu els descansos, tal com ja es fa a primària.

3.1.3. Temps educatiu no lectiu

A. Temps de migdia

Com s'ha exposat anteriorment, els experts/es diuen que la jornada partida amb un espai de migdia afavoreix altres aprenentatges de la infància, perquè permet una major socialització d'infants i joves, així com el desenvolupament de competències diverses com els hàbits de nutrició, neteja, entre altres, gràcies a menjar i fer activitats de lleure de manera pedagògica dins del centre.

A més d'indicar els beneficis de l'alimentació i el descans del servei de menjador, les tres expertes de les ciències socials exposen la importància d'analitzar el servei menjador escolar com un espai de **socialització i de reducció de les desigualtats socioeconòmiques**. En aquest sentit, Castellanos exposa:

“Si los comedores son caros y no accesibles para las familias, se limita parte del potencial de estas jornadas [partidas], hay una imposibilidad para la conciliación, aumenta el cansancio de los niños y niñas y no se consigue la interacción [de los niños y niñas] en espacios informales” (5).

Feito, a més d'indicar que el preu del menjador pot ser un factor que desincentivi el seu ús, incorpora els problemes de qualitat i els conflictes que es donen dins d'aquest espai com a part dels elements que les famílies avaluen per utilitzar, o no, el menjador escolar. Sintés i Castellanos, en la mateixa direcció, indiquen que l'horitzó del menjador escolar hauria de ser de provisió universal i gratuïta, com a part del projecte educatiu de centre.

Des del binomi contínua-partida de la jornada escolar a Espanya, ambdós sociòlegs de l'educació exposen que els riscos dels centres que passen de jornada partida a jornada contínua són la disminució del nombre d'alumnat que utilitzi el menjador i la supressió d'aquest servei, fet que s'ha fet realitat a diferents comunitats autònomes de l'Estat espanyol (Sintés, 2012; Feito, 2021). Aquesta situació, emfasitzen, és un **pas enrere en la protecció dels drets dels infants i en la reducció de les desigualtats educatives**.

“És fonamental assegurar aquest servei [de menjador] per a l'alumnat de famílies en desavantatge –a través de beques menjador o tarifació social-. En un moment amb taxes de pobresa elevadíssimes, l'espai de migdia esdevé un recurs de salut, educatiu i social bàsic” (1).

B. Extraescolars

Les tres persones expertes en sociologia de l'educació i igualtat de gènere indiquen que, com també ha passat amb el servei de menjador, “la jornada contínua ha comportat en molts casos el tancament de les escoles a les tardes en moltes comunitats autònomes on la jornada contínua està implantada” (1).

Exposen que això és un problema per la conciliació familiar i laboral, i sobretot pels desenvolupaments integrals dels infants i els seus resultats a futur, especialment per l'alumnat d'entorns més vulnerabilitzats, ja que l'estratègia de les famílies de classes mitjanes i altes és fer una diferenciació a través de les extraescolars i/o classes particulars fora del centre educatiu.

“[En Valencia] ...En los centros en los que se había implantado la continua el año anterior, la participación era del 40 por ciento, pero descendía considerablemente en el segundo año de aplicación de la continua, “ya que las familias encuentran más posibilidades alternativas a la de la estancia en el centro tras las horas lectivas, aprovechando así para realizar actividades que proporcionan un valor añadido” (Rovira, 2017)” (Feito, 2021, p.285-286).

La major despesa i diferenciació de les famílies amb les classes particulars s'ha estudiat recentment a Espanya. Aquesta situació està, per una part, en augment a nivell general, convertint-se en un “bé de primera necessitat”, i per altra, fent diferenciació per nivell socioeconòmic, on les llars més riques gasten fins a cinc vegades més que les llars més pobres i prioritzant diferents tipus de classes particulars (Moreno, 2022).

3.1.4. Impacte de gènere

L'economista especialitzada en gènere i els experts/es en sociologia de l'educació exposen que una de les virtuts de la jornada partida, tant a **2n cicle d'infantil i primària com a secundària**, és que afavoreix la igualtat de gènere sobretot en el món laboral i, per tant, redueix les desigualtats socioeconòmiques.

L'economista diu que la jornada partida facilita a les mares la possibilitat d'ocupar llocs laborals amb jornades completes i, a més, això tendeix a reduir el risc de pobresa i exclusió social de les famílies. Aquesta idea és compartida amb els experts/es en sociologia de l'educació, les quals exposen que la continuïtat de classes a primera hora de la tarda cobreix les necessitats de conciliació de moltes famílies.

A més, puntualitzen que aquest debat és controvertit dins l'Estat espanyol, on la *“jornada continua puede convertir a muchas mujeres en amas de casa (o impedir que dejen de serlo) o reforzar su condición de trabajadoras con jornada reducida”* (Feito, 2021, p. 288). L'economista exposa que aquesta situació es complica a mesura que passen els anys i, si a secundària les mares d'aquests infants o joves no han mantingut feines regulars i estables abans, arribada aquesta etapa és poc probable que es tornin a inserir al mercat laboral.

Per últim, Castellanos reflexiona que la jornada contínua no només genera desigualtats de gènere en termes laborals i socioeconòmics, sinó que pot tenir efectes en la perpetuació dels estereotips de gènere i una major probabilitat a l'exposició a violència masclista:

“Existe evidencia nacional e internacional muy abundante en este sentido, y cambios a la jornada intensiva generarán efectos muy adversos, no solo respecto a la desigualdad de género, sino al bienestar infantil, el riesgo de pobreza y exclusión social, el aprendizaje de roles de género estereotipados, la mayor probabilidad de exposición a violencia de género y doméstica, etc.” (5)

Els estereotips de gènere es perpetuen per diverses raons, no obstant això, és rellevant considerar cada factor que pugui influir en aquests en un estat on les diferències de gènere i activitats diàries entre infants i adolescents estan marcades per aquests. L'evidència empírica indica que les nenes realitzen més activitats domèstiques que els nens amb una diferència percentual del 48% a l'Estat espanyol (Gracia et al, 2022), on el treball maternal s'associa amb els usos del temps dels infants, que comporta menys temps de pare-fill (Gracia et al, 2020).

3.1.5. Desigualtat, privatització i democràcia

Com s'ha plantejat anteriorment en diferents punts, les dones i l'alumnat d'entorns familiars amb majors problemes socioeconòmics són les que es poden veure més afectades per un potencial canvi de jornada de partida a contínua.

Com s'explicava en l'apartat de gènere (veure apartat 3.1.3), les famílies es veuen afectades en termes de conciliació familiar i laboral per la jornada escolar. Donada aquesta situació, són generalment les dones les que acaben reduint la seva jornada, sortint del mercat laboral o assumint una sobrecàrrega per pal·liar els problemes derivats de la manca de conciliació familiar i laboral. En conseqüència, els infants i joves assumeixen com a normal la reproducció de les desigualtats de gènere i econòmiques en el seu nucli familiar i en el seu entorn social.

D'altra banda, en termes d'aprenentatge, i d'acord amb l'evidència empírica, és l'alumnat de nivells socioeconòmics més baixos qui es veu més perjudicat en el seu rendiment escolar i desenvolupament integral, comparant entre els que fan jornada contínua i els que fan jornada partida:

“[De acuerdo a Hospido et al. (2019) en la Comunidad Autónoma de Madrid] ...Tomando en consideración el nivel socioeconómico del alumnado, la nota del alumnado de niveles bajo, medio-bajo y medio es más alta entre quienes acuden a centros de jornada partida que entre quienes lo hacen en la continua” (Feito, 2021, p. 282).

“L'OCDE qüestiona l'eficàcia educativa de la jornada contínua a Canàries i considera que la disposició de tardes lliures ha de «servir de poc als alumnes de famílies desfavorides amb menys recursos d'aprenentatge a la llar» (OCDE, 2012b: 56)” (Sintes, 2012, p.60).

No comptar amb espais no lectius durant el migdia (menjador escolar) i la tarda (activitats extraescolars) als centres educatius, també afecta més a l'alumnat vulnerabilitzat, i **“privatitza una part de l'horari fins ara escolar, que cada família ocupa segons les seves possibilitats”** (1).

No obstant això, recalquen els tres experts/es en ciències socials que l'alt cost econòmic del menjador escolar a Catalunya, així com les lògiques amb les quals opera aquest servei i el d'extraescolars, fan que continuï sent un obstacle per a les famílies que no poden permetre's pagar aquests espais, sigui amb jornada partida, contínua o mixta:

“Si los comedores son caros o no accesibles para las familias, se limita parte del potencial de este tipo de jornadas [partidas]” (5).

Feito recorda que aquest dilema de canviar de jornada partida a contínua és una discussió que només es dona dintre de la xarxa pública educativa, i que els centres privats concertats ni tan sols es plantegen aquesta opció. Fins i tot exposa que aquest canvi pot significar el trasllat de certes famílies a la xarxa privada o privada concertada, que els ofereix una jornada partida, amb servei de menjador i activitats durant la tarda.

“No se han tenido debidamente en cuenta los riesgos que este cambio [de jornada partida a continua] puede conllevar en cuanto a la desaparición de los comedores escolares, de las actividades extraescolares dentro de los propios centros, el posible traslado de ciertas familias a un centro privado o privado subvencionado (en donde la jornada partida es la norma)” (Feito, 2021, p. 290-291).

Finalment, el desenvolupament del canvi de jornada en els centres on s'ha realitzat, d'acord amb Feito (2021), té conseqüències que van en detriment de la democràcia dels centres i de la infància, ja que genera conflictes entre els diferents actors de la comunitat educativa -professorat i diferents grups de famílies-, col·locant el focus en els interessos de cada grup i no en l'evidència empírica enfocada en el benestar dels infants.

3.2. Anàlisi de l'opinió de les direccions i del professorat

L'anàlisi sobre les opinions, experiències i propostes de les direccions i el professorat sobre la jornada escolar s'ha fet a partir de la informació recollida mitjançant entrevistes i qüestionaris. S'ha elaborat i aplicat primer una enquesta online per a tot el professorat d'infantil de 2n cicle, primària i secundària de centres públics de Catalunya que han volgut participar. Les respostes de l'enquesta només s'agafen com a referència contextual, ja que no és una mostra estadísticament representativa.

Posteriorment, amb l'aprofundiment qualitatiu de les dimensions que han emergit com a rellevants de l'enquesta, s'ha aplicat un qüestionari amb preguntes obertes i entrevistes a professorat i direccions de cinc centres educatius públics de Catalunya.

L'**objectiu** d'aquesta etapa ha estat aprofundir en les troballes dels resultats de l'anàlisi de l'enquesta de professorat, analitzant els fonaments de les opinions abocades sobre la jornada escolar i les seves propostes de canvi sobre aquesta.

A continuació, la mostra de centres educatius d'aquesta etapa de la investigació en la [taula 2](#):

Taula 2: Descripció dels centres educatius de les direccions i professorat participants en les entrevistes i els qüestionaris oberts

<p>centre 1 Escola (província de Barcelona)</p>	<p>Escola pública d'infantil i primària de dues línies, no està catalogada com a centre de màxima complexitat, té jornada contínua i la direcció és molt favorable a aquest tipus de jornada. És una escola urbana situada a l'interior d'un barri de classe mitjana de la ciutat de Barcelona, d'uns 29 mil habitants, en un entorn molt ben comunicat, amb d'altres centres educatius a prop. Compta amb bones instal·lacions, però el pati és petit i no pot assumir les activitats de tots els grups de primària dins de l'horari lectiu ni les extraescolars dins de l'escola. Per aquest motiu, han de sortir a parcs del voltant o a altres espais esportius del barri. En relació al menjador escolar, el centre té cuina pròpia, però no tenen un espai de menjador on hi càpiga tot l'alumnat de l'escola. Dinen dins les aules i les extraescolars esportives s'han de realitzar fora de l'escola.</p>
---	--

<p>centre 2 Institut (província de Barcelona)</p>	<p>Institut públic de quatre línies i amb batxillerat (aquest últim nivell des de fa 9 anys), té jornada contínua i la direcció és molt favorable a aquest tipus de jornada. Està ubicat al tercer cinturó de Barcelona (a la comarca de l'Anoia), en una població d'uns 7 mil habitants i rep alumnat de 3 centres d'infantil i primària. L'alumnat prové del mateix municipi, d'un altre proper i d'urbanitzacions del voltant. Alguns es desplacen a peu fins al centre, però tenen servei de transport escolar per l'alumnat resident a àrees fora del nucli urbà. Fan extraescolars al centre, però no tenen menjador. La complexitat no és alta, d'acord amb la classificació oficial, però tenen dotació de SIEI, psicopedagogues i educadores per tal d'atendre la diversitat. La matrícula viva, segons indica la direcció, és alta. És un centre gran amb instal·lacions relativament noves, ja que va començar a funcionar com a institut fa 20 anys, però fins al curs escolar 2011/12 no van disposar de l'edifici actual.</p>
<p>centre 3 Escola (província de Tarragona)</p>	<p>Escola pública d'infantil i primària de màxima complexitat, d'una sola línia, amb jornada partida i una direcció força favorable a aquest tipus de jornada. Està situada al casc antic d'una ciutat d'uns 30 mil habitants de la comarca del Baix Ebre. La gran majoria de l'alumnat és migrant o fills/es de migrants, i l'alumnat de famílies autòctones prové de la comunitat gitana. La majoria resideix fora del barri (les famílies considerades com "autòctones i no gitanes" del barri van a altres centres). El nivell socioeconòmic de les famílies és baix. És un centre petit i antic –més de 80 anys-, amb unes instal·lacions deteriorades, però tenen un servei de menjador que gestiona directament el Consell Comarcal i que s'ubica en un espai molt reduït de l'escola. També fan extraescolars dins del centre (poques i promogudes directament per l'escola) i fora del centre (la majoria són de reforç educatiu i activitats gratuïtes que ofereixen entitats dins del Pla Educatiu d'Entorn).</p>
<p>centre 4 Institut (província de Lleida)</p>	<p>Institut públic de tres línies amb jornada partida i una direcció força favorable a aquest tipus de jornada. Està situat dins del nucli urbà, però en un municipi rural d'uns 9 mil habitants de la comarca de la Segarra. Té servei de menjador, extraescolars i transport escolar, ja que rep una part important de l'alumnat de fora del municipi. No està catalogat com a centre de màxima complexitat i les instal·lacions són bones i grans, d'acord amb les descripcions del seu portal web.</p>

centre 5 Institut-Escola (província de Girona)	Institut-escola públic de dues línies, però amb grups extraordinaris -anomenats bolets- a 3r i 4t d'ESO en el curs escolar 2022/23, amb jornada partida a infantil i primària, i contínua a secundària (en principi, fins al proper curs, que canviarà a partida), amb una direcció molt favorable a la jornada contínua. Està ubicat lluny del nucli urbà, a una zona residencial i mal comunicada. El municipi és d'uns 37 mil habitants a la comarca de la Selva i té un problema important de manca de places escolars, malgrat tenir 2 instituts més i 5 escoles d'infantil i primària. Tenen servei de menjador i extraescolars, però no hi ha transport escolar. És un centre gran amb unes instal·lacions noves.
---	---

3.2.1. Valoració general del tipus de jornada

Gairebé tot el **professorat d'infantil de 2n cicle i primària** que ha participat en la primera fase del procés consultiu -enquesta online- forma part d'un centre que fa jornada partida, i només quatre dels enquestats la fan contínua. Un grup important valora negativament la jornada escolar del seu centre educatiu i, de les que en fan una valoració positiva, la majoria asseguren que introduirien canvis en la jornada.

La major part del professorat enquestat fa una valoració negativa de la jornada partida. Aquest resultat coincideix amb els de l'estudi de Ferrero, Gortazar y Martínez (2022, p.25) que, a través d'una enquesta feta a docents a l'Estat espanyol afirmen que *“los docentes se posicionan de forma mayoritaria a favor de la jornada matinal [continua]”*⁸.

En el cas de **secundària**, la majoria del professorat que ha participat en l'enquesta fa jornada contínua, i només alguns la fan partida i mixta. La valoració majoritària del tipus de jornada escolar del seu respectiu centre educatiu és positiva i no es considera necessari introduir-hi canvis. Tot i així, hi ha un grup reduït que, tot i tenir una valoració positiva, hi faria canvis. Només un grup molt petit de professorat valora negativament el tipus de jornada que fa el centre on treballa.

8 D'acord amb Ferrero, M., Gortazar, L. y Martínez, A. (2022, p.25) a l'Estat espanyol *“el 87% de los docentes cuyos centros ofrecen una jornada escolar matinal muestran su conformidad con dicha jornada. Esto contrasta con la jornada partida o completa, donde solo el 32% de los docentes están de acuerdo con ese modelo de distribución horaria, mientras que un 61% no está de acuerdo con él (y un 8% no sabe o no contesta). También muestran su satisfacción aquellos docentes cuyos centros han cambiado de jornada completa a jornada matinal: entre los docentes a los que se formula esta pregunta, un 89,5% valora de forma positiva o muy positiva el cambio.”*

D'acord amb aquests resultats, s'ha considerat rellevant aprofundir de manera qualitativa sobre aquesta valoració del professorat. A través de les entrevistes realitzades a les direccions i dels qüestionaris oberts al professorat dels 5 centres educatius referenciats (taula 2), **s'ha pogut contrastar la preferència majoritària per la jornada contínua**, però s'ha observat que existeixen molts matisos, punts de vista discordants i valoracions destacables pel que fa al funcionament de la jornada i a la realitat de cada centre. Aquests matisos i valoracions s'aborden en els apartats següents.

La majoria de les direccions entrevistades i del professorat participant té experiència en diversos tipus de jornada escolar, fet que aporta perspectiva als seus judicis de valor respecte a la temàtica d'estudi. Tot i això, en general, no destaquen similituds i/o diferències entre els diferents tipus de jornada. La majoria d'arguments es dirigeixen bé a reforçar les virtuts de la jornada de preferència de l'entrevistat/da, o bé a assenyalar els defectes de la jornada menys desitjada. Així, es recullen les principals valoracions obtingudes a cada temàtica tractada a les entrevistes i als qüestionaris amb aquestes veus: valoració pedagògica i tasca docent, temps de migdia i menjador, extraescolars, conciliació familiar, valoracions finals i propostes d'horari.

3.2.2. Valoració pedagògica i tasca docent

L'impacte que el tipus de jornada escolar té sobre la qualitat pedagògica i el correcte desenvolupament de la tasca docent és un dels punts més importants del debat sobre l'horari als centres educatius. En aquest àmbit, de les entrevistes i qüestionaris oberts amb les direccions i professorat, destaquen els següents elements: la relació del professorat amb l'horari de tarda, els bioritmes de l'alumnat o la reducció de l'absentisme.

A. Professorat i tardes al centre

Els resultats de l'enquesta i els qüestionaris oberts emprats en aquest estudi mostren que **la majoria del professorat prefereix la jornada de matí per fer classe i no pas la de tarda**. D'acord amb les respostes de l'enquesta, tant el professorat d'infantil de 2n cicle i primària, com el de secundària, indiquen que el moment de la jornada en el qual es troba més actiu per dur a terme la seva tasca docent són les primeres franges horàries del dia, especialment de 9:30h a 10:30h i de 10:30h a 11:30h, en el cas d'infantil i primària, i de 9h a 10h i de 10h a 11h en el cas de secundària.

Tant la direcció com el professorat que ha participat en la consulta del centre 1, fa una reflexió amb una perspectiva diferent sobre com percebre la jornada contínua, que se centra menys en la reducció d'horaris i fixa més l'atenció en la distribució de les activitats dins d'aquests horaris i en l'ús del temps:

“Hi ha d’haver una responsabilitat per part dels mestres que es quedaran a fer reunions fins a les quatre i mitja... És important per poder donar-li una base a aquesta jornada continuada. Jo inclús li canviaria el títol: això no és jornada compactada, és redistribució horària. Són les mateixes hores que amb la partida, però distribuïdes de forma diferent... No pots marxar a les dues... tens reunions de tres a quatre i mitja... l’horari teu a l’escola és de nou a quatre i mitja.”

(Direcció, centre 1)

D'altra banda, la direcció del centre 4, des de la mirada de la jornada partida, apunta a la dificultat de trobar professorat que vulgui fer classes a les tardes:

“Pel professorat les tardes són una font de conflicte, ningú en vol fer. A vegades marxés a quarts de tres o a les tres, n’hi ha que arriben a casa més tard de les quatre. És més una qüestió de millora personal. Les tardes a la classe també és pesat, l’hora de la migdiada. No és el mateix que fer-les a les vuit del matí... És evident que quan [els i les docents] tenen unes necessitats, però penso que des del centre som prou flexibles per poder atendre-les. A les quatre segur que són a fora i nosaltres també posem que el màxim són dues. Ningú fa tres tardes. En pots tenir una, en pots tenir dues o no en pots tenir cap. Penso que cadascú s’ha de saber organitzar en funció del que té.”

(Direcció, centre 4)

En aquest sentit, el professorat exposa que fer classe a les tardes els hi suposa resoldre els conflictes que es generen al menjador, a més de no poder descansar suficientment al migdia. D'acord amb això, els que han canviat de jornada partida a contínua exposen que disposen de més energia amb aquesta nova jornada, com una millora de cara a la coordinació i preparació docent:

“M’he trobat al llarg dels anys que sovint, a la tornada de l’estona del migdia, la persona que rebia els infants havia de dur a terme tutories individualitzades per resoldre molts conflictes que havien succeït durant l’estona de migdia i això feia que aquesta persona adulta no pogués atendre a tots els infants del grup.”

(Professorat, centre 1)

“Per als centres que tenim sisena hora és molt just l’hora del migdia per dinar. El migdia és per prendre una pausa, descansar el cos i la ment. Moltes vegades es dina en mitja hora... Es fa pesat tornar a la tarda.”

(Professorat, centre 3)

De tota manera, a banda de formar-se, a les tardes (des del migdia) és quan normalment el professorat -independentment de la jornada- atén a les famílies i desenvolupa tasques de coordinació amb la resta de l'equip docent.

Tant les direccions de centres amb jornada partida com les de jornada contínua expressen algunes queixes o problemes pel que fa a aspectes de la coordinació docent. Per exemple, la direcció i el professorat del centre 1, en favor de la jornada contínua i comparant-la amb la partida, expressen que:

“Amb l'altra jornada pares a les dotze i mitja, dines, fas la reunió corrents i tornes corrents a les tres. En canvi així, havent acabat, baixes el ritme i pots valorar com ha anat el dia, com està el grup d'infants, què necessiten, programar-te tot amb més calma pel dia següent.”

(Direcció, centre 1)

“Com a mestra, considero que també és positiva la jornada contínua pel fet de poder tenir moments de qualitat per reunir-nos i preparar les classes ja que, després de dinar, ens podem centrar en el que hem de fer sense estar pensant que de seguida haurem de dinar, per poder tornar a fer classe tal com passa amb la jornada partida. El cervell pot estar centrat en cada moment i tenir una consciència més plena en tot allò que es fa i com a conseqüència aconseguir que els resultats siguin de millor qualitat, fa que tothom pugui donar el millor de si mateix sense que els infants hagin de patir el desgast físic i emocional dels adults.”

(Professorat, centre 1)

En relació amb l'atenció a les famílies, les direccions amb jornada contínua indiquen que no hi ha problemes per atendre-les amb aquesta jornada, perquè flexibilitzen els seus horaris d'atenció dins del seu horari laboral. Tot i així, les direccions amb jornada partida fan apunts que van més enllà:

“L'atenció a les famílies és una qüestió que el Departament d'Educació jo penso que no té prou en compte. Queda molt bonic perquè tothom ha de fer una hora d'atenció a les famílies i tenim uns tutors fantàstics que no només fan una hora, si cal en fan dues, tres i les que sigui. Però clar, això supera amb escreix tot el seu horari i no està ni ben pagat ni ben considerat.”

(Direcció, centre 4)

La direcció del centre 3 insisteix en l'adequació de la jornada partida a les necessitats de les famílies de l'alumnat:

“Jo crec que (la jornada) sí que influeix. En el nostre cas, ajuda. Moltes famílies treballen al camp i així és més fàcil. Fem entrevistes normalment a la tarda i va millor que no pas al matí.”

(Direcció, centre 3)

Finalment, també cal dir que les direccions amb experiència amb jornades partides, sota les quals l'horari anava més enllà de les 17h, es mostren reticents a acabar tan tard i sortir del centre de nit a l'hivern.

B. Bioritmes, atenció de l'alumnat i absentisme escolar

L'adaptació de l'horari escolar als bioritmes i als moments de major atenció de l'alumnat és un altre element determinant del debat. Coincidint amb les franges d'activitat del professorat, els i les docents apunten en l'enquesta que les franges de major atenció de l'alumnat són les del matí, no des de la primera hora que arriben, sinó mitja hora (a primària) o una hora (a secundària) després de l'entrada al centre fins a les 11h (a primària) o 11:30h (a secundària). Concretament, de 9:30h a 10:30h i de 10:30h a 11:30 en el cas de primària, i de 9h a 10h i de 10h a 11h en el de secundària. És important remarcar que la majoria del professorat enquestat no considera que les franges de la tarda incideixin en una major concentració de l'alumnat en cap dels nivells educatius analitzats.

En el cas de les etapes d'infantil de 2n cicle i primària, la majoria del professorat que ha participat en l'enquesta afirma, també, que tant la distribució de les matèries al llarg de la jornada com el disseny general de la programació educativa es fan tenint en compte els diferents nivells d'atenció, rendiment i motivació de l'alumnat. En canvi, entre el professorat de secundària, malgrat que la majoria coincideix en què el disseny de la programació educativa es fa d'acord els graus d'atenció, rendiment i motivació de l'alumnat, **la meitat indica que la distribució de les matèries dins la jornada escolar no té en compte els graus d'atenció, rendiment i motivació de l'alumnat.**

En aprofundir sobre aquesta temàtica, s'hi exposen punts de vista diversos entre les direccions i professorat entrevistats. En general, s'han contrastat amb les direccions i professorat dues propostes fetes per part de les persones expertes:

- 1. L'alumnat d'infantil i primària està més actiu i atent a les primeres hores del matí i això decreix a les hores centrals del dia amb la son després de dinar, a l'hora de la migdiada.**
- 2. L'alumnat de secundària necessita dormir més i, per tant, caldria que entrés al centre més tard.**

En general, les direccions entrevistades i el professorat estan d'acord amb el fet que el matí és el millor moment del dia per fer classe, tant a infantil i primària com a secundària. Les raons que exposen són la major energia i concentració de l'alumnat, i la millor predisposició per l'aprenentatge per part de l'alumnat en aquest horari:

“Els infants estan descansats, tenen la ment més clara per resoldre el que tindran aquell dia. L'energia va lligada a les ganes d'aprendre, i un infant que ha necessitat descansar després de dinar i no ho ha fet, no se li pot demanar que faci més del que el seu cos i el seu cervell pot.”

(Professorat, centre 1)

“Beneficia els infants perquè està estadísticament provat que la franja del matí és la més activa a nivell de cervell.”

(Direcció, centre 1)

Per això indiquen que les activitats a primera hora del dia han de ser **“de caire més analític i sistemàtic, més autònomes, de major concentració”** (Professorat, centre 1).

D'altra banda, algunes direccions i professorat exposen que, durant les tardes, les activitats haurien de ser diferents que durant els matins i en proposen de més lúdiques, que considerin el moviment i que tinguin en compte el cansament de l'alumnat:

“Jo penso que les hores de la tarda les hauríem de dedicar a fer activitats més lúdiques... Veiem que estan més desperts al matí que no pas a la tarda que estan cansats. Intentem fer a les primeres franges horàries les matèries instrumentals (matemàtiques, català,...) i a la tarda més projectes (plàstica, educació física,...) tot intentant que puguem compaginar horaris, perquè no és gens fàcil, falten docents.”

(Direcció, centre 3)

No obstant això, alguns/es professors/es de primària indiquen que, dins del matí, també es necessita alternar aquestes activitats de gran concentració amb altres estones d'esbarjo, d'acord amb la seva etapa madurativa.

Si més no, en relació amb el punt exposat per una de les persones expertes, sobre avançar l'horari d'entrada per infantil de 2n cicle i primària, un grup important de professorat d'infantil i primària que ha participat en l'enquesta proposa avançar les hores d'entrada i sortida del centre al mateix temps, independentment de si la jornada és contínua o partida. Són molt pocs els entrevistats que només proposen avançar l'horari d'inici de classes al matí.

A l'hora d'aprofundir en l'avançament de l'horari en els qüestionaris oberts i en les entrevistes, són molt poques les direccions i professorat que hi estan d'acord. Qui pensa que pot ser una bona idea avançar l'horari d'entrada, indica que hauria d'implicar al mateix temps avançar l'horari de sortida:

“Si implica acabar més prompte l'escola, sí. Molts països funcionen així. És canviar la rutina i anar més acompanyat amb la llum del sol, respectant els ritmes circadians que són propis dels humans. Hi ha molts estudis que afirmen que si no es respecten els ritmes naturals, el cos emmalalteix. Després de les menjades, l'energia baixa i la concentració també. No parlem dels mesos més calorosos a les 3 de la tarda...”

(Professorat, centre 3)

Al contrari, la direcció del centre 1, com també la majoria del professorat consultat als qüestionaris oberts discrepen sobre avançar la jornada a infantil o primària. La resta de direccions no han defensat explícitament avançar l'horari d'entrada al centre o entrar-hi d'hora, per exemple, a les 8h del matí. Si més no, han fet èmfasi en el fet que les millors hores per fer classe són les primeres del matí i, per tant, resultaria contradictori que opinessin com la direcció 1. Les raons d'estar-hi en contra es concentren en el descans dels infants en relació a les maneres de viure a Catalunya, com també amb la impossibilitat de compatibilitzar la conciliació familiar donades les jornades laborals de les famílies a les tardes.

“[Entrar abans de les 9h] No. Quina bogeria! Ho diu la neurociència. Inclús els adolescents haurien de començar més tard... Nosaltres tenim un horari mediterrani, no ens n'anem a dormir a les vuit com els nòrdics... Penso que hem d'adaptar l'escola a les necessitats de la societat i també a la cultura... Llavors, l'horari de l'escola a les nou és fantàstic i els adolescents haurien d'entrar a les nou i mitja.”

(Direcció, centre 1)

ra. El seu desacord es justifica per diverses raons: ja sigui perquè s'han d'encabir totes les matèries a l'horari i s'hauria de sortir més tard, o perquè no coincideixen amb l'argument que els i les adolescents necessiten dormir més per una qüestió de bioritmes. Algunes direccions i professorat contraposen això al fet que l'alumnat tendeix a anar a dormir molt tard i que haurien de ser més disciplinats amb aquest aspecte per no anar tan cansats, un problema que, segons indiquen, és responsabilitat de les famílies. Els centres 2 i 5 són especialment crítics amb aquest tema:

“Jo crec que si tu has de dormir vuit hores, dorm les vuit hores... El problema està en què els adolescents, perquè ho permeten les famílies, se'n van a dormir tard i per molt que tu retardis l'hora d'entrar, què passarà? que si tu, en lloc d'entrar a les vuit, els fas entrar a les deu, ells, en lloc d'anar a dormir a les deu, se'n aniran a dormir a les dotze... És qüestió que tu facis un horari per descansar. I tant fa l'hora d'entrar. Jo crec que quan més aviat comences al matí, el teu cos està molt millor que no pas a la tarda.”

(Direcció, centre 2)

Pel que fa al punt 2 exposat per les persones expertes, referent a què l'alumnat de secundària necessita dormir més i, per tant, caldria que entrés al centre més tard, **les direccions i professorat d'instituts discrepen bastant amb la proposta d'entrar més tard**, ja que solament un grup reduït del professorat

que ha contestat l'enquesta proposa aquesta mesura.

“Amb els bioritmes, quan sents que diuen: clar, la llum solar, ara que hem canviat l'hora, si anéssim més aviat... Sí, molt bé, però tampoc es té en compte que el sol ara es pon a les cinc de la tarda i no se'n van a dormir fins gairebé set hores després que s'hagi post el sol. Per tant, estan set hores vivint de nit, que tampoc sé si pels bioritmes això és gaire positiu... Ens escandalitzem si dinen a les tres de la tarda, però no perquè se'n van a dormir a la una de la matinada?”

(Direcció, centre 5)

“Quan fèiem tardes, jo havia tingut nens que estaven dormint. Has de saber quina franja del dia et toca i adaptar-ho pedagògicament perquè a aquella classe, els nanos et rendeixin.”

(Direcció, centre 2)

“El que necessiten, sobretot, és anar a dormir aviat i sense estímuls. Està molt bé que la comunitat educativa faci esforços per adaptar-se a la societat, però si l'alumnat va a dormir entre les 2 i les 4 de la matinada (molts alumnes manifesten aquests horaris), ni començant una hora més tard aniríem millor. A tot Europa els nois i noies comencen a aquests horaris, i més aviat, i no passa res, no hi ha cap drama.”

(Professorat, centre 2)

D'altra banda, des de la direcció del centre 4 mostren un punt de vista sobre els matins a secundària que, si bé no contradiu aquesta proposta, la qüestiona:

“A primera hora depèn del dia, a vegades dic: no sé com podeu estar tan xerraires a les vuit del matí! El millor és quan ja ha passat una hora des de l'inici i abans del pati, però clar, aquesta franja és molt petita. La cosa no és que estiguin més receptius, potser, sinó que estan més callats. Llavors, podria ser que la classe es fa amb una mica més d'ordre o més tranquil·la, però això no et garanteix que estiguin més receptius o més concentrats. Quan van passant més hores, la seva capacitat de concentració potser ja no és tanta i llavors és justament al revés. Estan més esvalotats.”

(Direcció, centre 4)

Si més no, també té una opinió diferent en relació amb les tardes: **“L'hora del final del matí és complicada, però llavors és millor l'hora de la tarda. Es fa pesada l'hora de la migdiada, però pels alumnes no n'hi ha cap, de problema. Penso que és més un problema dels docents que se'ls fa llarg i això, que no pas dels alumnes. Penso que és millor l'hora de la tarda que no pas l'última hora del matí.”**

(Direcció, centre 4)

Sobre l'atenció a la diversitat, les direccions no exposen que el tipus de jornada sigui una de les causes per atendre de millor manera a la diversitat de l'alumnat durant l'horari lectiu -no així en horaris no lectius com el migdia o les tardes d'extraescolars, com es veurà més endavant-. Sinó que exposen que són els recursos i com s'aprofiten, el que fa la diferència:

“Nosaltres ho tenim molt ben muntat... L'atenció a la diversitat d'aquests nanos és com tu tinguis estructurats els recursos que tens... Tant li fa que facin matí o tarda, perquè aquests recursos els tens. El problema és que hi ha pocs recursos... Però si els que tens els aprofites bé, pots atendre la diversitat.”

(Direcció, centre 2)

“De fet, jo ho he parlat amb alumnes meus i, primer de tot, es queixen que ningú els consulta a ells i elles, i la gran majoria no volen tornar a la tarda. Molts manifesten que l'absentisme seria molt més gran. El problema no rau en l'hora de dinar, rau en el fet que l'alumnat queda sense tutela, plegui a les 14:30 o a les 16:30”

(Professorat, centre 2)

Finalment, l'últim aspecte que destaquen les direccions i el professorat dels centres de secundària amb jornada contínua és que el seu tipus d'horari els ha servit per acabar amb l'**absentisme escolar**. Exposen que, amb la jornada partida, una part de l'alumnat de secundària tendia a no acudir a les classes de la tarda si anava a dinar a casa ja que, en molts casos, els pares, mares o l'adult/a responsable no hi són amb ells al migdia o a les primeres hores de la tarda. La direcció del centre 2 afirma que ha estat el canvi a jornada contínua el que ha acabat amb l'absentisme. La direcció del centre 5 expressa el seu temor que el canvi a jornada partida, dictat per part de l'Administració i que entra en vigor al seu centre el curs 2023-24, faci que l'absentisme escolar a secundària retorni entre l'alumnat.

3.2.3. Valoració del temps de migdia

“S'hauria de remodelar l'espai i repensar què s'ofereix a l'alumnat perquè se senti a gust i com a casa, per no amargar-los el pas per l'institut.”

(Professorat, centre 2)

A. Sobre els conflictes que sorgeixen durant el temps de migdia

Les direccions de centres favorables a la **jornada contínua** i el professorat d'aquest tipus de jornada coincideixen en el fet que amb aquesta **decreix l'ús del menjador escolar** per part de l'alumnat, perquè alguns opten per dinar a casa, ja que no han de tornar a classe a la tarda.

Això és aplaudit per part d'aquestes direccions, ja que apunten que el temps de migdia i el menjador tendeix a ser un **espai conflictiu**. Però percebre el menjador com un espai de conflictes no és quelcom exclusiu d'aquestes direccions, ja que també ho comparteixen les direccions favorables a la jornada partida. Així i tot, relaten una realitat diferent. També el professorat que va participar en la fase d'aprofundiment percep el temps de migdia i el menjador com un espai on es generen conflictes que després tenen repercussió en classes que segueixen de manera immediata, a l'espai lectiu de tarda.

Les raons que expliquen aquesta conflictivitat o problemàtica que s'arrossega a les hores lectives de la tarda són diverses:

1. Tant per a la direcció del centre 5 com per alguns/es professors/es el menjador és problemàtic perquè suposa un **gran període de temps** on és difícil desenvolupar activitats de lleure o bé, donat l'excés de temps lliure, és difícil tornar a connectar per fer classe:

“Nosaltres el que ens plantegem, de cara a l'horari de l'any vinent, és reduir en una hora l'estada dels alumnes al centre. És a dir, que comencin a les nou, però marxin a les quatre. Perquè considerem que tenim prou capacitat al menjador per poder reduir la franja en la qual es donen els dinars... Tres hores per a un servei de dinar que un nen, amb mitja hora, el té cobert... Hi ha dues hores i mitja de lleure, així com una mica etèri... (I després) a seure classe? Concentrar-te? Estar callat? Això a nivell mental costa molt. Si es pregunta, el cent per cent dels mestres diran que les hores de la tarda són les pitjors per treballar.”

(Direcció, centre 5)

“Opino que és una estona molt llarga de descompressió i que després se'ls demana tornar a connectar-se amb l'estona del matí, lectiva.”

(Professorat, centre 1)

2. El professorat indica que la **gestió, desenvolupament i qualitat** d'aquest espai no és l'idoni:

“Algunes vegades he trobat que [les activitats de lleure] són molt lligades i no deixen llibertat als infants, mentre que altres vegades la manca d'estructura fa que els alumnes arribin a les classes de la tarda massa esverats com per tornar a la calma necessària per poder tenir un aprenentatge de qualitat.”

(Professorat, centre 1)

3. La direcció del centre 3, de màxima complexitat i favorable a la partida, així com altres professors/es, exposen altres raons preocupants sobre el sorgiment dels conflictes al menjador, com la manca d'**espai** d'acord amb el nombre d'alumnat:

“No tenim espai, som molt alumnat i clar, n'hi ha que ja són grans, estan allí i es toquen, en el moment que ja m'has tocat ja m'has molestat i a partir d'aquí ja s'engega tot, tots els problemes.”

(Direcció, centre 3)

Per això, part important del professorat creu que una de les diferències entre els qui mengen al menjador i els qui ho fan a casa és la seva actitud en tornar a classes, on diuen que l'alumnat que ha dinat a casa està més tranquil o amb més energia per continuar les classes:

“La qualitat de les estones del migdia, a l'escola, de vegades no és suficient. Està massificat, molts infants en el mateix espai moltes hores... Els que venen de casa acostumen a estar més tranquils.”

(Professorat, centre 1)

B. Sobre els avantatges del menjador escolar en els centres educatius

Si bé la majoria de les direccions i del professorat no parla de manera explícita sobre el valor del menjador en **contextos de vulnerabilitat**, sí que n'hi ha algunes, com les dels centres 3 i 4, que donen rellevància al rol d'aquest espai:

“Jo la part positiva que veig és que aquest alumnat, si no fos aquí, no sé què passaria amb ells. Perquè clar, potser estarien pel carrer, o no menjarien. I aquí s'asseguren menjar i estar acollits... Hi ha una part de l'alumnat que demana la beca menjador perquè no arriba a final de mes i, d'aquesta manera, ens assegurem que la necessitat queda coberta.”

(Direcció, centre 3)

“Sobretot que tenim al menjador alumnes que tenen problemes socioeconòmics. Els hauríem de tenir [al centre] perquè així pots anar més o menys controlant. I llavors, n'hi ha que els pares treballen, estarien sols a casa i així també pots controlar què dinen, no? A nosaltres ens funciona.”

(Direcció, centre 4)

Sumat a això, el professorat de **jornada partida** exposa l'avantatge que suposa pels infants **menjar més aviat** que amb la jornada contínua. En aquest mateix sentit, el professorat que fa jornada contínua diu que l'alumnat en dies no escolars també dina més tard i que si esmorza les vegades necessàries abans, no veuen que sigui un problema dinar a les 14h.

“Poden dinar més aviat, tot i que els caps de setmana penso que els infants amb les famílies fan dinars més tard. Així que no trobo que sigui un avantatge, ja que els infants estan acostumats durant èpoques de vacances llargues i caps de setmana a tenir un horari diferent.”

(Professorat, centre 1)

“Tot i que a priori pot semblar tard, perquè dinen a les dues del migdia, si es consensua amb les famílies el tema dels esmorzars, la meva experiència és que els infants arriben a l'hora de dinar, a les dues, amb la gana suficient per tenir un bon àpat.”

(Professorat, centre 1)

Per una altra banda, surt la necessitat de **comptar amb menjador a secundària**, posant a l'alumnat al centre pel que fa **als horaris i la qualitat del menjar**:

“Crec que seria ideal, tenir un menjador al centre i que tot l'alumnat pugui dinar al centre. Així, si pleguen a les 14:30h, poden dinar al cap de deu minuts, i no haver d'arribar a casa, escalfar-se el dinar, o esperar que algú els ho prepari. Crec que seria el millor, i facilitaria acabar amb la “polèmica” dels horaris dels alumnes de secundària (per cert, algú ha preguntat a l'alumnat què vol?), ja que tots i totes tindrien un àpat calent al dia. Potser no seria del seu grat, però seria millor que no pas aquest horari. I, després de dinar, que l'alumnat fes el que necessités, feina a la biblioteca, anar a casa.”

(Professorat, centre 2)

Tanmateix, això no és un discurs compartit. Fins i tot dins del mateix institut alguns/es pensen que, malgrat que l'horari no és l'ideal perquè l'alumnat de secundària dini, el problema pot recaure en la impossibilitat de conciliació familiar durant les tardes:

“No és el millor horari per dinar, però algú s'ha plantejat que, si als progenitors dels nens els va malament preparar el dinar perquè els nens dinin cap a les 15h, potser tampoc els va bé perquè dinin abans? El problema està sempre a casa, degut als malabarismes que han de fer les famílies a primària per poder donar el dinar als fills/es amb els horaris de feina. Si això s'allarga uns anys més, encara és pitjor.”

(Professorat, centre 2)

Això es pot lligar amb la visió que aquest espai és responsabilitat de les famílies en primera instància, i no del centre, com indica un/a professor/a del centre 3:

“La meva opinió personal és que no [el fet que el centre tingui menjador suposi un atribut pedagògic afegit]. La família té una responsabilitat i una tasca d'educar al seus fills/es en valors, en saber menjar, ser autònoms... El problema és que recau en l'escola, aquesta tasca. L'escola pot donar suport, però no agafar tota la responsabilitat. En el moment del migdia es treballen aspectes que s'han de treballar des de casa.”

(Professorat, centre 3)

Des d'una **perspectiva territorial**, la direcció del centre 4 també fa èmfasi en els beneficis del seu model de jornada partida amb menjador de cara a l'alumnat resident fora del nucli urbà del poble:

“L'alumnat d'ESO... a les tres cinquanta ja ha dinat i ha fet tota la jornada i, per tant, si són de Cervera a les quatre-quatre i poc arriben a casa, que gairebé és la mateixa hora que amb la jornada intensiva. I nosaltres tenim gent de pobles que amb el transport, si féssim jornada intensiva arribarien molt tard i, amb aquesta hora, arriben dinats. I, és clar, ells s'aixequen molt aviat. A vegades això, amb contínua, si acabes a quarts de tres o a les tres, vol dir que arribes a quarts de quatre i llavors han de dinar. Si ho mires, a vegades és només la diferència d'un quart d'hora amb el que fem nosaltres. I torno a repetir, ja arriben dinats.”

(Direcció, centre 4)

Per tant, el que sembla un punt en comú entre les direccions i professorat, sigui quina sigui la preferència pel tipus de jornada, és que si es fa menjador, és raonable **reduir el temps de migdia** i que l'alumnat pugui marxar abans del centre educatiu. Els motius que porten a aquest punt també són diversos. Per una banda, hi ha la voluntat que els infants puguin passar el màxim de temps amb les seves famílies:

“El problema per mi és l'escola en la qual a l'infant el deixen a les vuit, hi està fins a les quatre i mitja i, amb les extraescolars, fins a les sis no veu a la seva família. Un infant de sis, de cinc, de quatre o de vuit anys tot el dia sense la seva família? Perdem el referent.”

(Direcció, centre 1)

I, per altra banda, hi ha la voluntat de repartir millor l'horari escolar per retallar les hores on decau l'atenció de l'alumnat. Quan es pregunta a la direcció del centre 4 sobre els possibles canvis que faria a la seva jornada escolar actual afirma que: “Jo et diria de dinar més aviat i fer la tarda de dues hores”.

Si més no, el servei de menjador també demostra que serveix tant per satisfer la necessitat de donar cobertura a l'alumnat vulnerabilitzat com per facilitar la jornada a l'alumnat que resideix més lluny del centre educatiu, i en el cas de la jornada partida, per menjar en horaris d'acord amb el recomanat per especialistes, com s'indica anteriorment. No obstant això, aquestes no són visions consensuades i, fins i tot, hi ha els que creuen que no és responsabilitat del centre comptar amb aquest espai.

3.2.4. Valoració de les extraescolars

Les extraescolars són un element dins la jornada educativa estretament lligat al temps de migdia. Per una banda, la majoria dels centres amb jornada partida realitzen les extraescolars al centre un cop acabada la jornada lectiva de la tarda. Per l'altra, la majoria de centres amb jornada contínua les realitzen un cop acabat el temps de migdia i alguns centres les realitzen dins d'aquest espai. Per tant, l'horari de les extraescolars depèn del tipus de jornada del centre i de l'ús que es faci del temps de migdia.

A més, tant al menjador com a les extraescolars, l'alumnat continua rebent aprenentatges i observant codis de conducta importants pel seu desenvolupament, malgrat que aquests espais no formin estrictament part de l'horari lectiu.

El primer punt a destacar en relació amb les extraescolars, d'acord amb les direccions consultades, és que l'alumnat que les realitza al centre és majoritàriament d'infantil de 2n cicle i primària. Entre l'alumnat de secundària està menys present la participació a les extraescolars del centre -malgrat se'ls hi ofereixin-, ja que la majoria d'alumnat que fa extraescolars, o bé practica esports a clubs o entitats externes o bé estudia un tercer idioma a un centre d'idiomes, entre d'altres.

Si més no, contrasta l'opinió de la direcció del centre 2 que, tot i tenir una opinió favorable a la jornada contínua, esmenta que les extraescolars que es realitzen al centre estan subvencionades i l'alumnat, encara que va a dinar a casa, hi torna a la tarda per participar-hi, donada la proximitat i facilitat d'accés al centre. En contraposició, el centre 5, de la mateixa tendència pel que fa al tipus de jornada, exposa:

“L'AMPA ens ha permès posar extraescolars més d'acord amb les famílies, tenir la capacitat de trobar gent perquè faci aquestes extraescolars..., I això ens va molt bé i en fem de tot tipus. Hi ha molta oferta d'extraescolars... Però el percentatge d'alumnes que es queden a fer-les no és molt alt.”

(Direcció, centre 5)

Cal valorar, però, que aquesta direcció es queixava precisament de la manca de connexió amb el transport públic del municipi i dels viatges que han de fer les famílies per anar a buscar els seus fills/es, fet que pot dificultar que les famílies optin per aquesta opció.

“Tenim molta demanda, et diria que és del 100%. De les que són de futbol i judo se n'encarreguen els pares, però han de pagar una petita quantitat. Per l'anglès estem esperant ara si podem donar una ajuda. Fora del centre escolar sols tenen subvenció les persones amb un nivell socioeconòmic baix.”

(Direcció, centre 3)

I, relacionant-ho amb el model de jornada partida, el centre 3 indica la necessitat de tenir a l'alumnat dins del centre durant les tardes, ja que si no hi hagués jornada lectiva, haurien de tenir un rang major d'activitats extraescolars:

En relació amb les direccions d'infantil de 2n cicle i primària, cal destacar l'aposta per les extraescolars com una oportunitat pel desenvolupament d'aquell alumnat més vulnerabilitzat. Així, les extraescolars resulten un element clau per a reforçar el rol dels centres educatius com a espais segurs i de benestar per a l'alumnat.

“Jo crec que és necessari fer la jornada com la fem ara. Vull dir, penso que aquests nens, si acabéssim a les dues, no sabem què farien. Estarien perduts pel carrer. Hauríem d'oferir un gran ventall d'activitats i extraescolars, que no hi són.”

(Direcció, centre 3)

No obstant això, des de la visió favorable a la jornada continuada del centre 1, també s'elogia l'accés a extraescolars com quelcom positiu per a l'atenció a l'alumnat:

“Si estem dient que el millor horari per aprendre és el del matí, de nou a dues, el que hem de fer és que a les tardes hi hagi extraescolars obligatòries. Des de futbol, dansa... I que tot això estigui subvencionat.”

(Direcció, centre 1)

3.2.5. Valoracions finals i propostes d'horari

En els resultats de l'enquesta a professorat d'infantil i primària, entre els que diuen que calen canvis, hi observem que la majoria desitja un canvi per la jornada contínua i la resta demana majoritàriament avançar les hores d'entrada i sortida del centre. Un grup important indica que caldria entrar abans al centre per finalitzar abans l'horari lectiu i un altre proposa només avançar l'hora de finalització, independentment de si la jornada és contínua o partida.

En relació amb això, el professorat participant dels qüestionaris oberts expressa que els nens i nenes, sobretot a infantil de 2n cicle, estan massa hores a l'escola per la seva edat, deixant de costat el temps de qualitat amb la seva família:

“La jornada de sisena hora és una jornada que fatiga molt a docents i sobretot a alumnes. Es fa una hora més lectiva i això implica que els alumnes estan més temps al centre. On queda, la conciliació familiar? I el paper de la família? I el jugar al parc? Per mi massa hores tancats en un edifici i poc estar amb la família i jugar a l'aire lliure. Més hores no és igual a millor i alumnes més bons acadèmicament.”

(Professorat, centre 3)

En el cas de secundària, la majoria del professorat en general no faria canvis a la seva jornada escolar. Més de la meitat dels que responen que farien canvis donen arguments que estan relacionats amb la duració de la jornada -escurçament del total de la jornada, endarreriment de l'entrada o avançament de la sortida-.

Malgrat que la majoria del professorat participant en els qüestionaris també prefereix la jornada contínua, es donen alguns matisos pel tipus d'escola a la qual es pot fer aquesta jornada. D'una banda, alguns/es docents diuen que la jornada contínua hauria de ser per a tots els centres de Catalunya, donades les raons anteriors pel que fa als infants i el professorat, i sumant-hi els beneficis per les famílies:

“Jo faria jornada continuada en tots els centres, en el mateix format que ho estem fent nosaltres. Dona opció a endur-te el nen abans si t'ho pots organitzar, estalviant-te diners i oferint recull a casa. Qui no es pot organitzar així, pot gaudir del mateix horari que en altres escoles pel seu infant. No hi ha afectació en relació amb si es fes horari partit.”

(Professorat, centre 1)

“Considero que, com a mare de dos fills que van a una escola on la jornada és partida, els infants passen poc temps a casa i tenen poc temps de qualitat amb les seves famílies per compartir moments junts, tan necessaris per crear vincle i no sempre haver d'estar a la carrera amb el que suposa la tarda amb els sopars, dutxes, dormir, etc. Dona poc temps per poder parar i mirar-nos als ulls i poder parlar amb calma de com ha anat el dia.”

(Professorat, centre 1)

A més, encara que seguint en la mateixa línia, alguns/es docents proposen la jornada contínua, però amb extraescolars per a tothom, per la conciliació de les famílies que treballen a les tardes. D'altra banda, altres creuen que la jornada depèn del context territorial i de les famílies de cada centre i, d'altres, creuen que no és factible fer jornada contínua, encara que els hi agradi, per raons de conciliació laboral i familiar:

“Considero que el problema ve en el tema de la conciliació familiar. Hi ha persones que no es poden agafar reduccions de jornades per cura de fills/es perquè els sous no els hi arriben per poder-ho fer. De manera que potser ens hauríem de parar a pensar si potser el que cal canviar seria que les persones amb fills/es poguessin agafar una reducció de jornada compatible amb els horaris dels seus fills/es sense que se'ls veiés afectat el sou d'aquesta manera tan exagerada, per no dir que no s'hauria de veure afectat en res. Deixes de treballar per una banda per poder treballar encara que sigui de manera diferent, i poder donar una qualitat de vida als teus fills/es més enllà de la qualitat econòmica.”

(Professorat, centre 1)

“Seria una situació poc favorable tant per mi com pel meu fill (si fes jornada contínua), a part de la despesa econòmica que suposaria haver de pagar cangur tantes hores.”

(Professorat, centre 2)

“Per a mi com a docent la jornada partida es fa pesada, però la societat no està encara preparada per fer una jornada contínua. Què es faria amb els infants de les famílies que treballen a la tarda?”

(Professorat, centre 3)

Sota aquestes opinions, hi ha un model de societat amb el qual no estan d'acord i proposen que el canvi de model es faci més enllà dels centres educatius:

“No es tracta de fer els canvis a l'escola, sinó que la societat vegi els infants com a part d'ella i no com a quelcom que molesta i que se'ls ha de tenir “guardats” a algun lloc. Mentrestant, les seves famílies es deixen la pell treballant i no poden estar amb els seus fills/es complementant l'educació que es dona a les escoles, fora dels continguts que han d'aprendre, ja que seran tan importants els uns com els altres per formar persones competents.”

(Professorat, centre 1)

“Fa 20 anys jo treballava de cara al públic i recordo aquest debat: avançar els horaris i que els comerços no tanquessin a les 22 hores, que la conciliació era impossible. Es va començar per la docència i el sector públic, i no s’ha fet res per fer que el sector privat canviï. Ara em sembla absurd fer que es retrocedeixi quan la majoria de la societat anava en direcció contrària. Al final, treballarem tot el dia perquè quatre tinguin tots els recursos.”

(Professorat, centre 2)

En el cas de les direccions, totes coincideixen que estan conformes i defensen el seu model de jornada escolar, ja sigui perquè s’adapta a les necessitats de l’alumnat i les famílies, perquè facilita la tasca i l’organització docent o perquè serveix per atendre i donar suport a l’alumnat vulnerabilitzat.

Un altre tret comú observat és el fet que totes les direccions defensen que el disseny de la jornada escolar del seu centre educatiu respon el més adequadament possible al context on es troba, sigui per l’horari laboral de les famílies, pel perfil socioeconòmic de l’alumnat o per les característiques del municipi i de residència de l’alumnat.

D’acord amb les opinions de les direccions, una part important del professorat es posiciona en contra d’exercir la tasca docent a les tardes en horari lectiu. Les direccions favorables a la jornada contínua afirmen que les famílies dels seus centres n’estan satisfetes i que no volen renunciar-hi. Si més no, aquest argument té una limitació important ja que, sense intenció de desmerèixer la voluntat de les famílies, **la jornada contínua a les escoles d’infantil i primària s’ha establert en forma de pla pilot amb la previsió i complicitat prèvia de les famílies. Per tant, seria estrany que, de sobte, havent passat poc temps, trobéssim en contra a les mateixes famílies que majoritàriament ja estaven a favor de fer aquest tipus de jornada escolar.**

Per últim, cal dir que les úniques direccions de centre que han suggerit algun canvi han estat les que fan jornada partida. Ambdues tenen en ment canvis que van en el sentit d’escurçar la jornada sense deixar de fer el seu model. En el cas del centre 3, es tracta d’eliminar la sisena hora a l’alumnat d’infantil i, en el cas del centre 4, d’escurçar el temps de migdia per dinar, per poder fer dues classes a la tarda en dues hores.

3.3. Anàlisi de l'opinió de les famílies

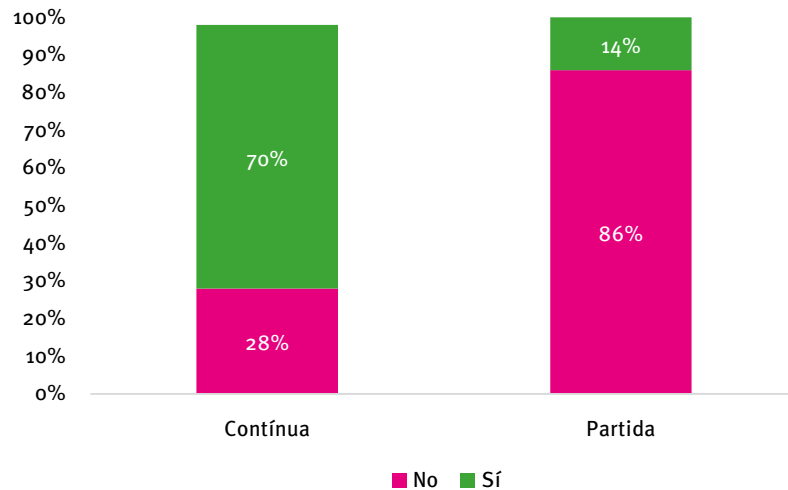
Per fer aquesta anàlisi s'ha elaborat un qüestionari en línia per recollir les valoracions de les famílies dels centres educatius públics sobre la jornada escolar vigent dels seus fills/es. Com s'ha esmentat, hi han participat 2.162 famílies -85% dones-, que representen l'univers de famílies de centres educatius públics de nivells obligatoris de Catalunya.

A continuació es mostra l'anàlisi de les opinions de les famílies repartides en diferents blocs temàtics: selecció de la jornada escolar, temps de migdia i menjador escolar (possibilitat i ús del menjador, horari per dinar), extraescolars, vida laboral i conciliació familiar (jornada escolar i conciliació, càrrega econòmica), altres valoracions enfocades en la infància (descans, rendiment escolar, temps de lleure, conciliació escolar i familiar) i valoració general de la jornada escolar.

3.3.1. Tothom tria l'escola d'acord amb el tipus de jornada escolar?

S'observa que el 70% de les famílies que tenen escolaritzats els seus fills/es a **infantil de 2n cicle i primària** en un centre amb jornada contínua, consideren que la jornada és un element determinant a l'hora d'escollir l'escola. En canvi, un 86% de les famílies amb fills/es escolaritzats en un centre amb jornada partida -recordem que la majoria dels infants fan aquesta jornada a Catalunya-, indiquen que aquest element no va condicionar la seva tria d'escola ([gràfic 1](#)).

Gràfic 1: L'horari va ser determinant per escollir el centre a 2n cicle infantil i primària segons jornada escolar

Font: elaboració pròpia

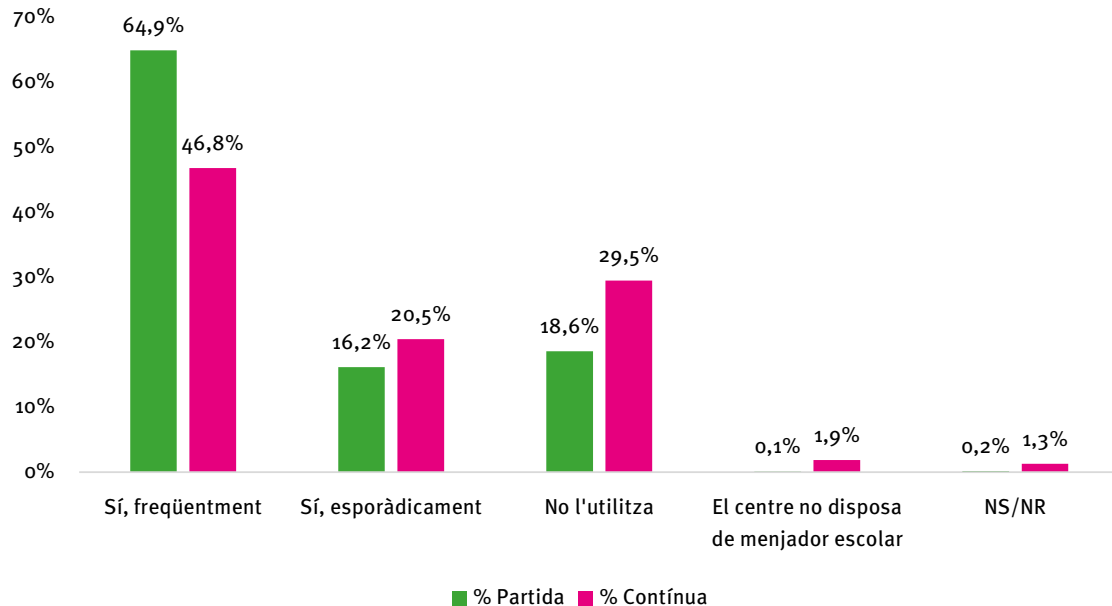
D'altra banda, a l'educació **secundària**, la majoria de famílies (73%), sense una diferència significativa entre les que tenen fills/es a jornada partida, contínua o mixta, indiquen que el tipus de jornada no va ser un motiu important a l'hora d'escollir el centre educatiu.

3.3.2. Valoració del temps de migdia

A. Possibilitat i ús del menjador dins dels centres educatius

Pel que fa al temps de migdia, a **infantil de 2n cicle i primària**, tot i que en ambdues jornades més de la meitat de l'alumnat es queda al menjador de l'escola (freqüentment o esporàdicament), en el cas de la jornada partida, la proporció d'alumnat que en fa ús és 13 punts percentuals superior en comparació a l'ús que en fa l'alumnat escolaritzat en un centre amb jornada contínua:

Gràfic 2: Ús del servei de menjador a 2n cicle infantil i primària segons jornada escolar

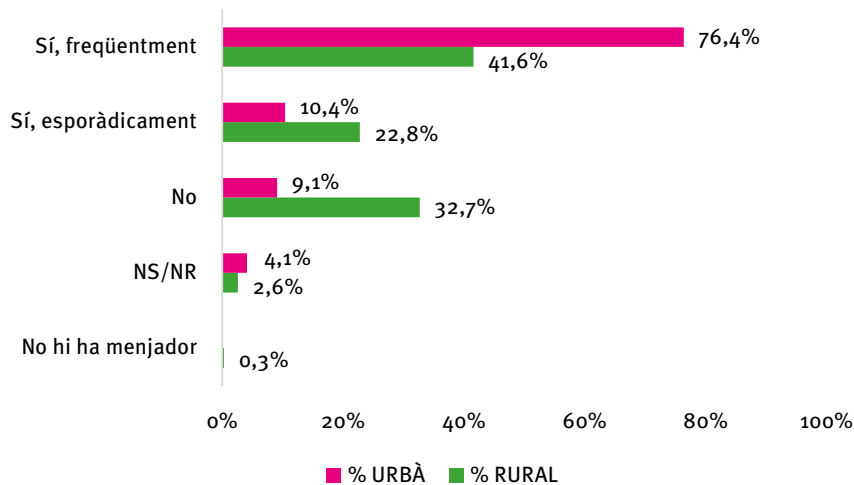

Font: elaboració pròpia

En la jornada partida, **un 81% de l'alumnat es queda a menjar a l'escola** de manera freqüent o esporàdica, mentre que **en la jornada contínua només s'hi queda el 67,3%** (veure [gràfic 2](#)). És important posar en rellevància aquesta diferència entre ambdues jornades en un context on el servei de menjador escolar “ha tendit a disminuir o desaparèixer” en els centres educatius de l'Estat espanyol que han passat de jornada partida a contínua ([Sintes, 2012](#), p. 35).

Per a comparar l'ús del menjador escolar entre territoris rurals i urbans, s'han creat dues submostres del total de famílies que han contestat l'enquesta. Una mostra agrupa 22 comarques rurals⁹ i s'ha comparat amb l'altra mostra, que agrupa les famílies de la comarca del Barcelonès, la comarca amb major densitat de població de Catalunya. Comparant ambdues mostres, s'ha observat que la majoria d'alumnat de **2n cicle d'infantil i primària** del Barcelonès fan un ús freqüent del menjador (76%), a diferència de l'alumnat de zones rurals on menys de la meitat fa ús d'aquest servei de manera habitual. Aquesta diferència radica principalment en el fet que un 32,7% no utilitza el menjador escolar en zones rurals (veure [gràfic 3](#)):

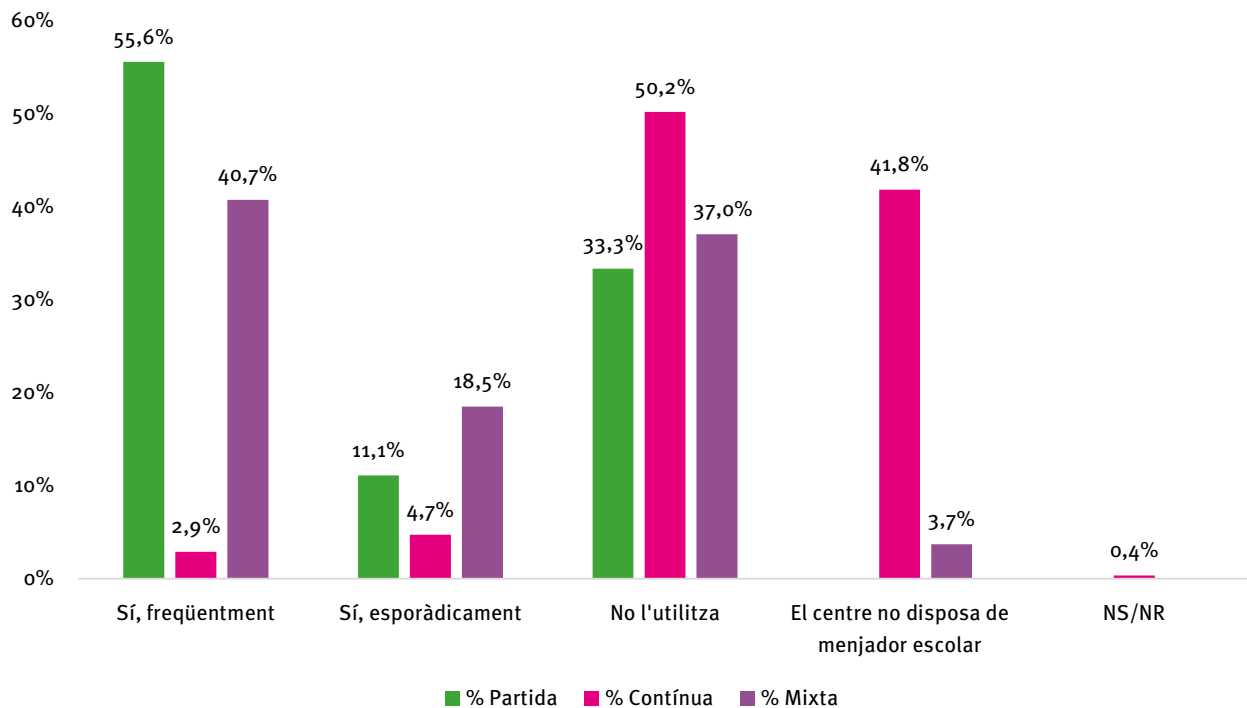
Gràfic 3: Ús del servei de menjador a 2n cicle d'infantil i primària segons tipus de territori (mostra)

Font: elaboració pròpia

En el cas de **secundària**, cal tenir en compte que, segons un estudi realitzat per l'aFFaC (Boadella, Chia, Gasull, 2019), només el 20% dels instituts tenien servei de menjador el curs 2018/19. Aquesta xifra també ha quedat corroborada a través de la recent recollida de dades realitzada a més de 2.000 AFA sobre els usos del temps de migdia pel curs 2022/23 i 2023/24. Malauradament, aquesta situació és més preocupant en els instituts amb jornada contínua. D'acord amb el Síndic de Greuges (2016), només un 9% dels instituts tenen servei de menjador, xifra que pot estar baixant d'acord amb la recent recollida de dades de l'aFFaC.

Gràfic 4: Ús del servei de menjador a secundària segons jornada escolar

Font: elaboració pròpia

En aquest estudi (veure [gràfic 4](#)), al contrari que en els primers nivells educatius, gairebé tot l'alumnat de secundària (92%) que fa jornada contínua (recordant que el 71% de la mostra escolaritza als seus fills/es en centres amb aquest tipus de jornada) no dinen a l'institut. El 42% de les famílies enquestades afirmen que el seu centre no disposa de menjador escolar, per tant, dinar al centre educatiu no és una possibilitat, un 50% diu no utilitzar-lo, i només un 8% indica fer-ne ús de manera freqüent o esporàdica. En el cas de **l'alumnat amb jornada partida i mixta**, i tenint en compte que dins de la mostra només un institut no té servei de menjador, **el 67% i el 60%, respectivament, indiquen que sí que en fan ús.**

Per últim, cal dir que més del 17%¹⁰ de l'alumnat de secundària, sense distingir per tipus de jornada escolar, menja sol/a alguns dies de la setmana, considerant el que això pot significar en termes de salut nutricional i mental, d'acord a l'exposat per les persones expertes d'aquesta investigació.

B. Què pensen les famílies sobre l'horari de dinar?

En general, la majoria de les famílies (70%) de l'alumnat **d'infantil de 2n cicle i primària** pensen que la jornada escolar dels seus fills/es els permet dinar a una hora raonable, mentre que un 30% pensa que no, sigui quina sigui la jornada escolar del centre¹¹. S'ha de tenir en compte que la diferència horària del menjador entre ambdues jornades pot arribar a ser de dues hores. Per exemple, l'alumnat que fa jornada partida pot dinar entre les 12:30h i les 13h, i el que fa jornada contínua entre les 14h i les 14:30h. A més, tant si fan ús del menjador com si no, cal considerar el temps de desplaçament quan es dina fora del centre.

Si s'analitza per tipus de jornada, el 74% de les famílies amb jornada contínua pensa que l'horari de menjador és raonable (finalitzen la jornada lectiva a les 14h per dinar a l'escola o anar a casa). En el cas de les famílies amb jornada partida, el 70% també pensa que els infants dinen a una hora raonable, i en aquest cas poden dinar des de les 12:30h o 13h fins les 13:30h, aproximadament.

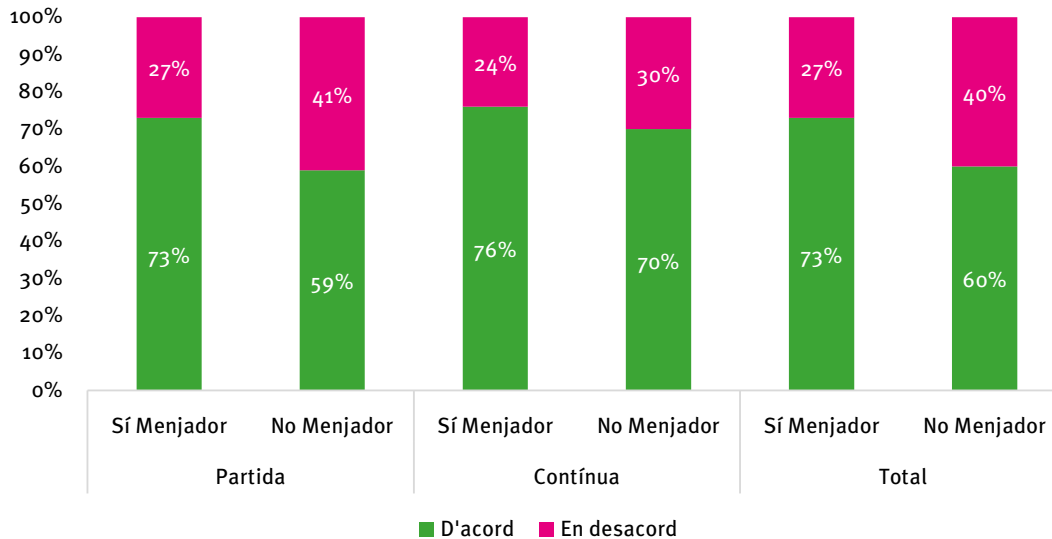
No obstant això, dins dels que fan jornada partida i pensen que la jornada escolar dels seus fills/es els permet dinar a una hora raonable, s'observen diferències entre els qui utilitzen el menjador i els qui mengen a casa. Aquesta diferència no és clara en el cas de la contínua (veure [gràfic 5](#)):

¹⁰ Aquest percentatge podria ser major, ja que un 32% de les famílies amb fills/es que no utilitzen el menjador o que no compten amb aquest servei no van respondre aquesta pregunta.

¹¹ Totes les escoles d'infantil de 2n cicle i primària del sistema educatiu públic de Catalunya fan jornada partida, excepte 25 escoles que formen part d'una prova pilot del Departament d'Educació que va començar el curs 2012/13 i que havia de finalitzar el curs 2019/20 amb una avaluació del seu funcionament. Actualment, però, el pla pilot segueix vigent.

Gràfic 5: “Aquesta jornada permet a l’infant dinar a una hora raonable” a 2n cicle infantil i primària segons jornada escolar, depenent si utilitza o no un menjador escolar

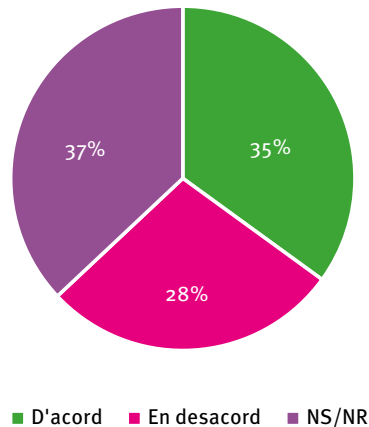
Font: elaboració pròpia

Com es mostra en el [gràfic 5](#), a infantil 2n cicle i primària de jornada partida, el 73% de les famílies que utilitzen el menjador -sigui de manera freqüent o esporàdica- pensen que els infants mengen en un horari raonable donada la seva jornada escolar. En canvi, de les famílies que no utilitzen el menjador escolar o que no disposen d'aquest servei a l'escola, més del 40% pensen que els seus fills/es no mengen a una hora raonable. Per tant, quan el centre disposa de menjador i l'alumnat en fa ús, la percepció de les famílies sobre si els seus fills/es dinen a una hora raonable augmenta en 14 punts percentuals respecte als que no l'utilitzen.

En el cas de la jornada contínua, crida l'atenció que gairebé no hi ha diferència en l'opinió de les famílies sobre si els seus fills/es dinen a una hora raonable en funció de si utilitzen (24%) o no (30%) el menjador escolar.

D'altra banda, malgrat no es poden fer comparatives entre tipus de jornada a **secundària**¹² sobre aquest tema, l'opinió de les famílies amb jornada contínua sobre si els adolescents dinen a una hora raonable, com es presenta el [gràfic 6](#), està molt més dividida vers aquest tema que en els primers nivells educatius:

Gràfic 6: “Aquesta jornada permet a l’infant dinar a una hora raonable” a secundària amb jornada escolar contínua

Font: elaboració pròpia

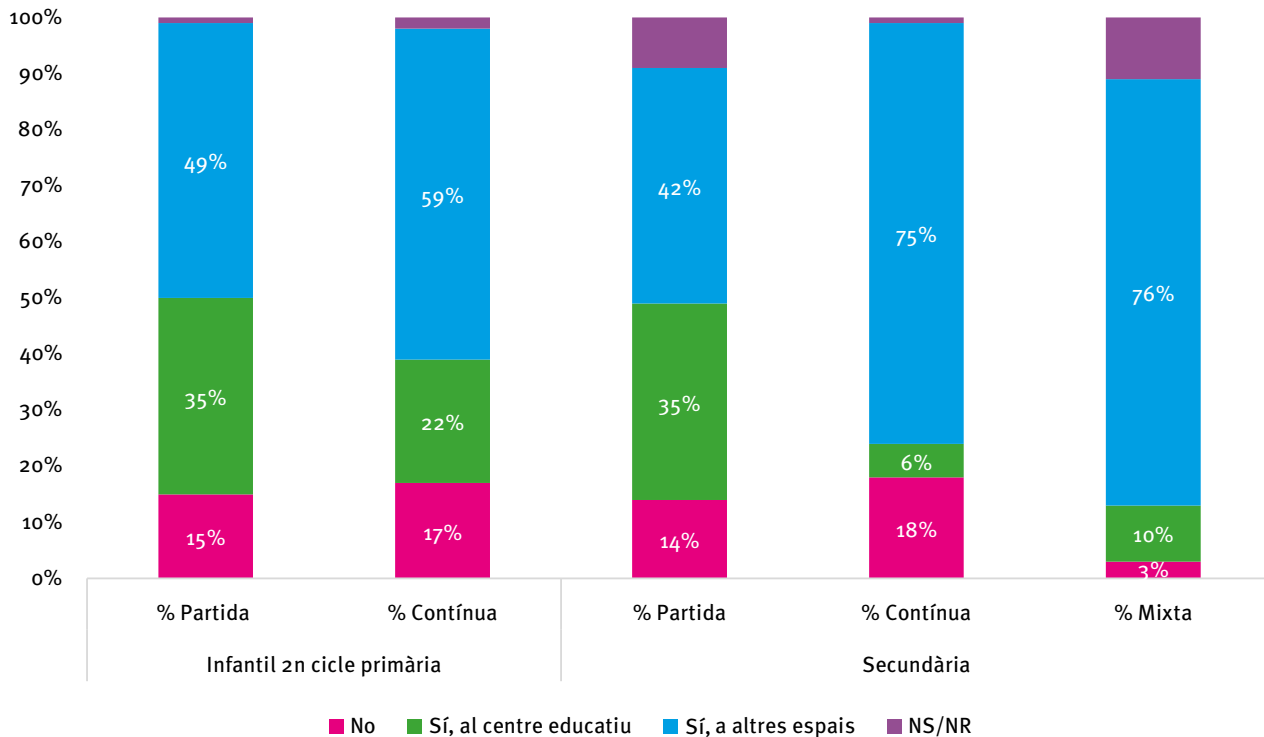
Les famílies de jornada contínua a secundària mostren uns percentatges d'acord (35%) i de desacord (28%) molt similars amb l'afirmació que la jornada escolar actual permet als seus fills/es dinar a una hora raonable, considerant també que més d'un terç no es posiciona sobre si els seus fills/es dinen a una hora raonable (36,8%).

¹² No s'inclou el gràfic sobre jornada partida ni mixta, ja que el nombre de respostes per a aquestes valoracions per part de famílies ha estat molt baix com per poder ser tingut en compte.

3.3.3. Valoració de les extraescolars

En el cas de les activitats extraescolars, la majoria de les famílies amb **jornada contínua i mixta dels tres nivells educatius** expressen que els seus fills/es fan extraescolars fora del centre educatiu:

Gràfic 7: Participació en activitats extraescolars segons nivell educatiu i tipus de jornada escolar

Font: elaboració pròpia

A infantil **2n cicle i primària**, el 59% de l'alumnat amb jornada contínua fa extraescolars fora del centre. Aquest percentatge augmenta a un 75% a **secundària** amb el mateix tipus de jornada escolar i a un 74% pels adolescents que fan jornada **mixta** (veure [gràfic 7](#)).

Des d'una altra perspectiva, són moltes menys les famílies dels centres amb **jornada contínua** que fan activitats extraescolars dins del centre, en comparació als qui fan **jornada partida**, la qual cosa s'agreuja a secundària. Mentre que a les escoles d'infantil de 2n cicle i primària, amb jornada partida, un 35% fa extraescolars dins del centre, només un 22% de les de jornada contínua ho fa també dins del centre. En el cas de **secundària** amb jornada contínua, només un 6% realitza extraescolars en el centre -i un 10% els qui fan jornada mixta-, en comparació al 35% dels qui tenen jornada partida (veure [gràfic 7](#)).

Entre les principals raons que les famílies esgrimeixen per fer les extraescolars fora del centre a **2n cicle d'infantil i primària**, en general destaquen la manca de varietat/oferta o d'interès per les activitats realitzades al centre -un 29% de les famílies amb jornada partida i 37% amb jornada contínua-. Algunes famílies complementen aquesta resposta amb la seva voluntat d'apuntar-los en espais alternatius a l'escola on socialitzin amb gent diferent, i els hi garanteixin continuïtat a llarg termini en l'activitat practicada. Per altra banda, **un 11% de les famílies de jornada partida indica que és perquè no hi ha extraescolars al centre, mentre que un 17% indica el mateix amb jornada contínua.**

En el cas de **secundària**, hi ha diferències no només de proporció, sinó també de la raó principal per fer extraescolars en altres espais entre les jornades educatives. Així, **el 33% de les famílies de jornada contínua que asseguren no participar a les extraescolars, indica que la raó principal és perquè no hi ha activitats al centre**, davant d'un 14% que indica com a raó la manca de varietat/oferta o d'interès per les activitats realitzades al centre. En canvi, amb la jornada partida, ambdues raons tenen la mateixa proporció (14%), mentre que en el cas de la jornada mixta, un 65% indica com a raó principal aquesta manca de varietat o interès per les activitats extraescolars al centre educatiu i només un 5% indica que no hi ha extraescolars al centre.

3.3.4. Valoració de la vida laboral i la conciliació familiar

A. Què opinen les famílies sobre la jornada escolar i la conciliació familiar i laboral?

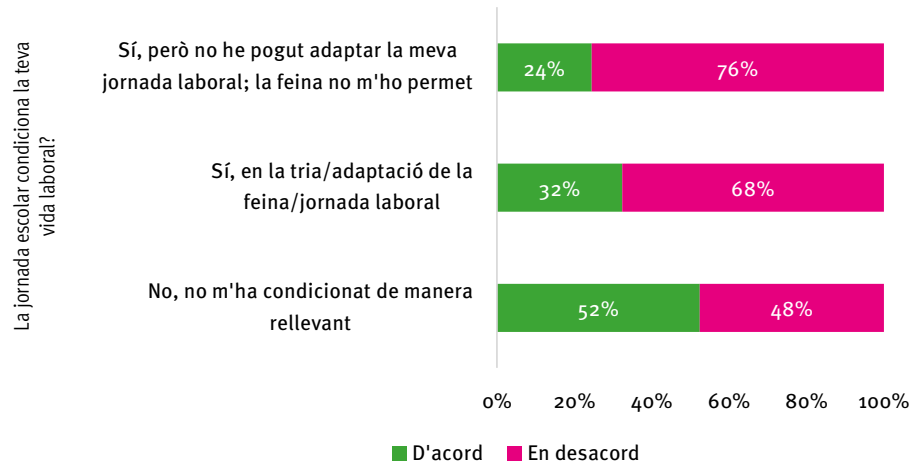
D'acord amb els resultats de l'enquesta a famílies de l'aFFaC, és important considerar que, com s'ha exposat anteriorment, la majoria de les famílies amb jornada contínua indiquen que aquest tipus de jornada va ser un punt rellevant en l'elecció de centre educatiu per als seus fills/es, en canvi, aquest no va ser un criteri a tenir en compte per part de les famílies de l'alumnat escolaritzat en centres amb jornada partida. Per tant, en el cas de la jornada contínua, la mostra de famílies indica que va haver-hi una decisió prèvia de triar aquesta jornada, per la qual cosa seria rellevant tenir dades a nivell laboral de les famílies que ens permetin analitzar si les condicions familiars i laborals de cada grup incideixen, o no, en les diferències d'opinions que s'observen en aquest estudi entre les famílies d'ambdues jornades escolars.

En relació a les famílies de **2n cicle d'infantil i primària**, el 53% de les que fan jornada partida necessita suport per portar i/o recollir l'infant al centre educatiu, mentre que aquesta necessitat és del 23% per a les famílies amb jornada contínua.

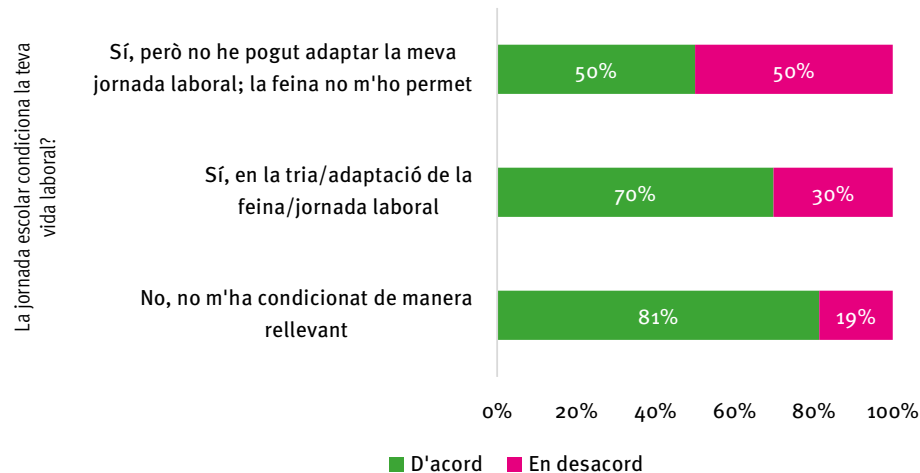
D'altra banda, el 79% de les famílies d'infantil de 2n cicle i primària amb jornada partida indiquen que el tipus de jornada escolar els condiciona la vida laboral, mentre que un 43% de les famílies de jornada contínua pensa això. Aquesta diferència de proporció també es dona a secundària: el 71% de les famílies de la jornada partida ho pensa vers el 34% amb jornada contínua i mixta.

Quan es posa en valor aquesta opinió -si la jornada escolar els condiciona la vida laboral- amb la seva mateixa opinió sobre si la jornada escolar facilita la conciliació familiar es pot observar el següent comportament en les respostes de les famílies (veure [gràfic 8](#), [9](#), [10](#) i [11](#)):

Gràfic 8: “Aquesta jornada facilita la conciliació familiar” segons el condicionament de la jornada escolar en la vida laboral a infantil 2n cicle i primària amb jornada partida

Gràfic 9: “Aquesta jornada facilita la conciliació familiar” segons el condicionament de la jornada escolar en la vida laboral a infantil 2n cicle i primària amb jornada contínua

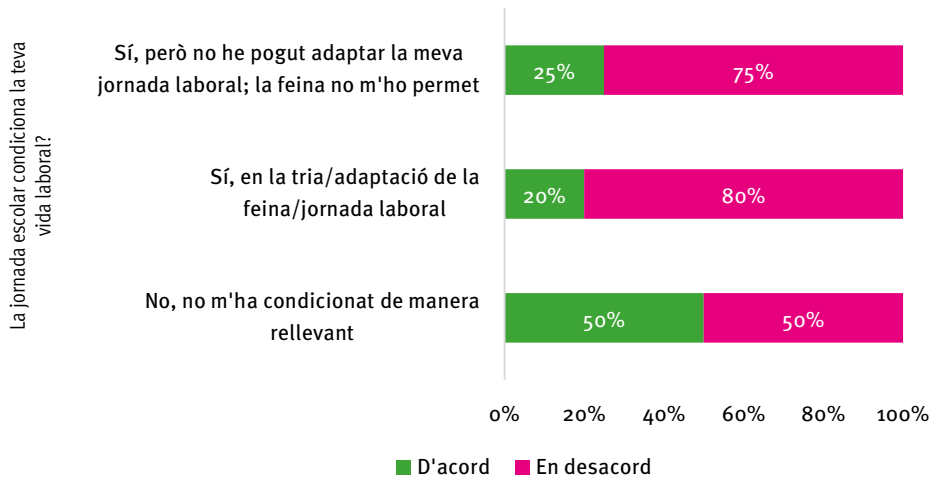
Font dels dos gràfics: elaboració pròpia

A **infantil de 2n cicle i primària** (gràfic 8 i 9), qui no ha pogut adaptar la seva vida laboral està, generalment, en desacord amb què la seva jornada escolar facilita la conciliació familiar (el 76% de famílies amb jornada partida i el 50% amb jornada contínua).

D'altra banda, aquelles famílies que expressen que la jornada escolar no els ha condicionat de forma rellevant la seva vida laboral, estan majoritàriament d'acord amb el fet que la jornada escolar dels seus fills/es i altres menors a càrrec els facilita la conciliació familiar. Aquesta última relació és d'un 81% per les famílies amb jornada contínua i d'un 52% per les de jornada partida.

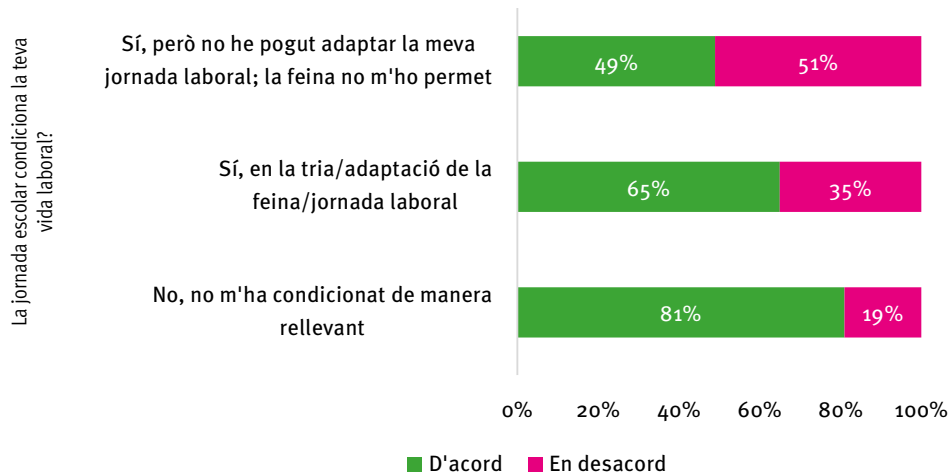
A **secundària** (gràfic 10 i 11), aquesta relació té una tendència similar, tant amb jornada partida com a contínua:

Gràfic 10: “Aquesta jornada facilita la conciliació familiar” segons el condicionament de la jornada escolar en la vida laboral a secundària amb jornada partida

Font: elaboració pròpia

Gràfic 11: “Aquesta jornada facilita la conciliació familiar” segons el condicionament de la jornada escolar en la vida laboral a secundària amb jornada contínua

Font: elaboració pròpia

B. Càrrega econòmica

A **infantil de 2n cicle i primària**, la conciliació dels horaris escolars i la vida laboral suposa una càrrega econòmica extraordinària per al 64% de les famílies amb fills/es matriculats a centres de jornada partida; d'aquestes, el 35% té dificultats per assumir aquesta càrrega, i un 29% indica que implica una càrrega econòmica, però que s'ho pot permetre sense dificultat. Pel contrari, només un 27% de les famílies amb fills/es amb jornada contínua indica que sí els suposa una càrrega econòmica, front un 71% que expressa no els suposa cap càrrega¹³. Del grup de famílies que reconeix que la jornada els suposa una càrrega econòmica extraordinària, un 17% indica que s'ho pot permetre sense dificultat i un 10% indica tenir dificultats per assumir aquesta càrrega.

¹³ Un 2% NS/NR.

A **secundària**, malgrat que el 70% de les famílies de jornada contínua expressen que la conciliació dels horaris escolars i la vida laboral no els suposa una càrrega econòmica extraordinària, és rellevant que en aquesta jornada, on els i les adolescents tenen més independència, pel 28% de les famílies sí que suposa una càrrega econòmica addicional¹⁴.

Per últim, les famílies **d'infantil de 2n cicle i primària**, sense diferenciar entre tipus de jornada¹⁵, coincideixen en el fet que la jornada escolar actual no els ajuda a reduir costos i/o mantenir una despesa familiar assequible. Com és coherent amb aquesta afirmació, com més difícil és d'afrontar la càrrega econòmica, major és la percepció de les famílies en relació amb el fet que la jornada escolar no els ajuda a reduir costos i/o mantenir una despesa familiar assequible.

Taula 3: “La jornada escolar els ajuda a reduir costos/mantenir una despesa familiar assequible?” segons el grau d'acord de “la conciliació dels horaris escolars i la vida laboral et suposa una càrrega econòmica extraordinària?” a 2n cicle infantil i primària

Infantil 2n cicle i primària	La jornada escolar els ajuda a reduir costos i/o mantenir una despesa familiar assequible	
	D'acord	En desacord
La conciliació dels horaris escolars i la vida laboral et suposa una càrrega econòmica extraordinària?		
No	48%	52%
Sí, però m'ho puc permetre sense dificultat	34%	66%
Sí, i ho assumeixo amb dificultat	19%	81%

¹⁴ Un 2% NS/NR. No es poden analitzar els casos amb jornada partida i mixta donada la quantitat de dades sense respostes.

¹⁵ No es pot analitzar per tipus de jornada, ja que el nombre de casos amb jornada contínua per cadascun dels grups es redueixen molt.

En el cas de les famílies amb fills/es a **secundària**, a diferència d'infantil i primària, per aquelles famílies a les quals la conciliació no els suposa una càrrega econòmica extraordinària, la majoria està d'acord amb què la jornada escolar els ajuda a reduir costos i/o mantenir una despesa familiar assequible (76%). Però, de la mateixa forma, a infantil i primària, com més difícil és d'afrontar la càrrega econòmica, major és el desacord amb l'afirmació que la jornada escolar els ajuda a reduir costos/mantenir una despesa familiar assequible¹⁶.

Taula 4: “La jornada escolar els ajuda a reduir costos/mantenir una despesa familiar assequible?” segons el grau d'acord de “la conciliació dels horaris escolars i la vida laboral et suposa una càrrega econòmica extraordinària?” a secundària

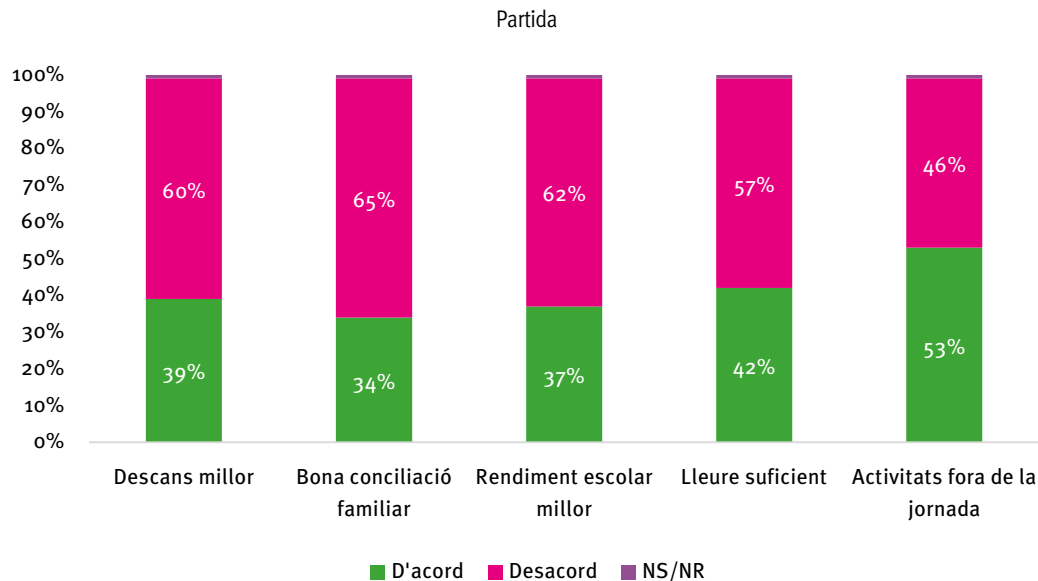
Secundària	La jornada escolar els ajuda a reduir costos i/o mantenir una despesa familiar assequible	
	D'acord	En desacord
La conciliació dels horaris escolars i la vida laboral et suposa una càrrega econòmica extraordinària?		
No	76%	24%
Sí, però m'ho puc permetre sense dificultat	48%	52%
Sí, i ho assumeixo amb dificultat	41%	59%

¹⁶ No es poden analitzar per tipus de jornada, ja que el nombre de casos amb jornada partida i mixta per cadascun dels grups es redueixen molt.

3.3.5. Altres valoracions de les famílies enfocades en la infància¹⁷

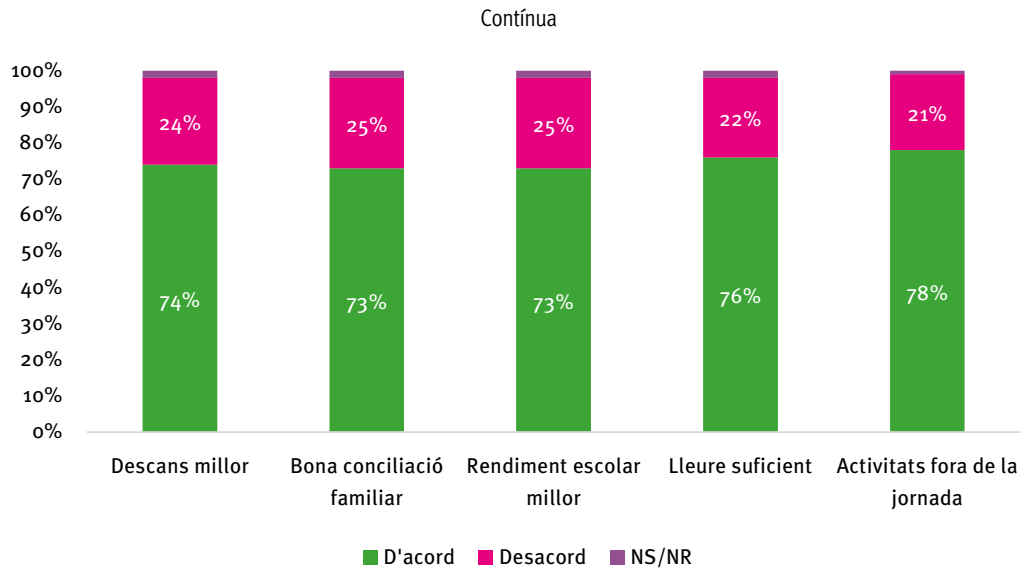
Quan es pregunta a les famílies sobre la seva opinió en relació a si la jornada escolar del centre dels seus fills/es permet un millor descans per als infants, una bona conciliació escolar i familiar, un millor rendiment escolar i un temps de lleure suficient, s'observa el següent patró per a **infantil de 2n cicle i primària** (gràfics 12):

Gràfics 12: Opinió de les famílies d'infantil i primària sobre si la jornada escolar els permet: un millor descans, una bona conciliació escolar i familiar, un millor rendiment escolar i un temps suficient pel lleure i per realitzar activitats fora de la jornada escolar pels seus fills/es, segons tipus de jornada escolar

Font: elaboració pròpia

¹⁷ No s'ha pogut fer aquesta comparativa en el cas de secundària donat el nivell de respostes sense contestar.

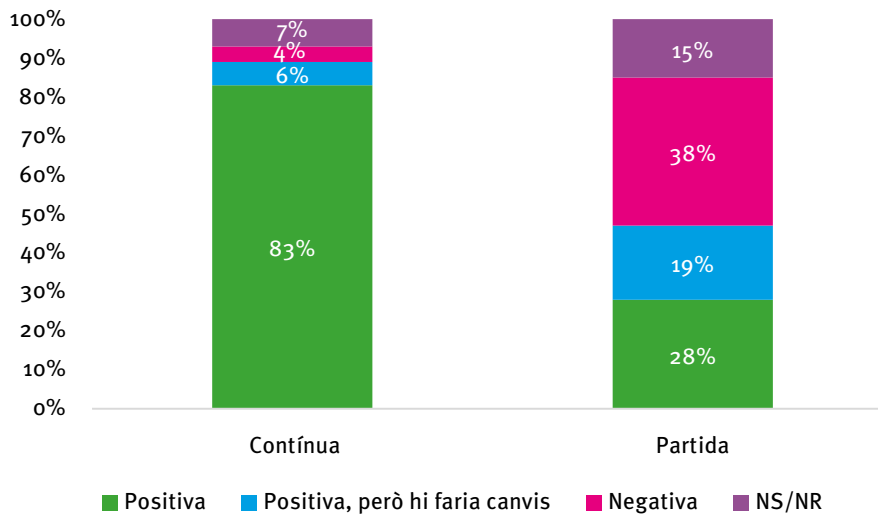
Font: elaboració pròpia

Com indiquen els gràfics, les famílies amb fills/es a **infantil de 2n cicle i primària** que tenen jornada partida estan majoritàriament en desacord amb aquestes afirmacions, exceptuant les activitats fora del centre. Aquests percentatges de resposta oscil·len entre el 65% i el 57%. En canvi, les que tenen jornada contínua estan majoritàriament d'acord en totes les afirmacions, entre el 78% i el 73%.

3.3.6. Valoracions finals i propostes d'horari

Per acabar, es mostra la **valoració general** que fan les famílies enquestades sobre la jornada escolar actual del centre educatiu dels seus fills/es.

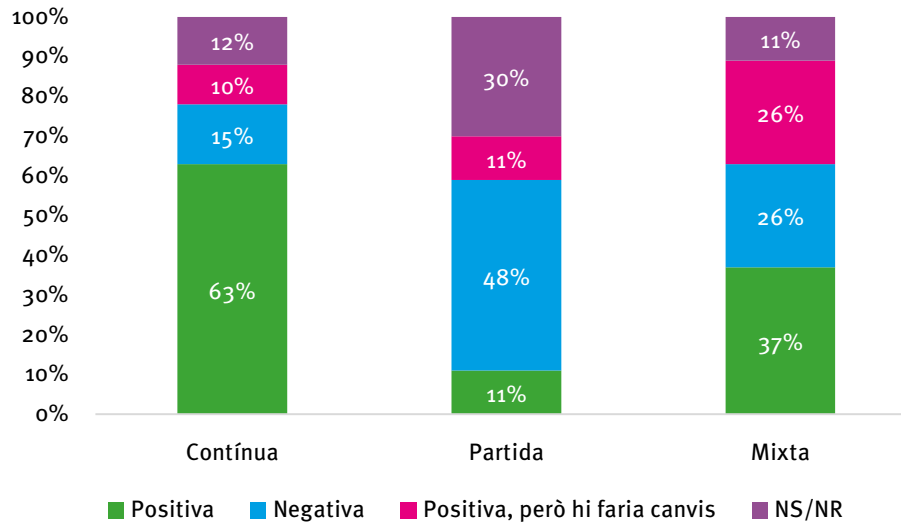
Gràfic 13: Valoració general de la jornada escolar de les famílies d'infantil 2n cicle i primària segons jornada escolar

Font: elaboració pròpia

Com mostra el [gràfic 13](#), la majoria de les famílies **d'infantil de 2n cicle i primària** amb jornada contínua mostren una valoració positiva i sense proposar canvis (83%), un 6% indica que és positiva, però hi faria canvis i només un 4% la valora de forma negativa. En canvi, solament un 28% de les famílies amb jornada partida mostren una valoració positiva i sense proposar canvis, un 29% també la valora positivament però hi faria canvis, mentre que un 38% la valora de manera negativa.

Si més no, cal recordar novament que, pel 70% de les famílies de contínua, el tipus de jornada va ser un element determinant a l'hora d'escollir el centre educatiu dels seus fills/es. En aquest sentit, era previsible que la seva valoració general sobre aquest tipus de jornada fos positiva, ja que des de l'inici de l'escolarització ja cercaven aquesta organització horària d'acord amb les seves preferències.

Gràfic 14: Valoració general de la jornada escolar de les famílies de secundària segons jornada escolar

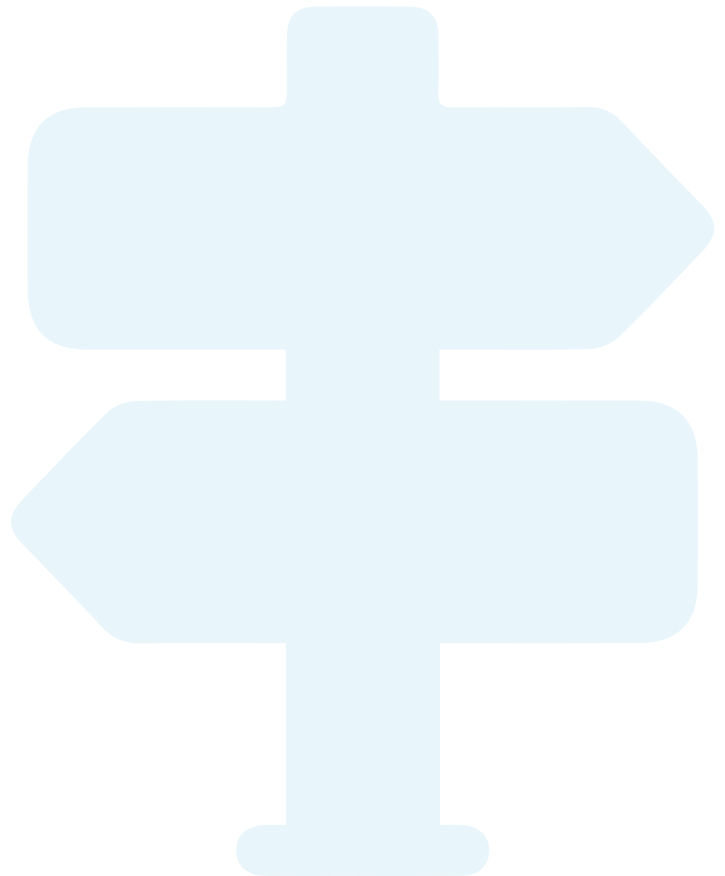
Font: elaboració pròpia

D'acord amb el [gràfic 14](#), amb la mateixa tendència que a primària, però amb un percentatge menor, les famílies de **secundària** amb jornada contínua valoren positivament la jornada escolar (63%), un 10% la valora de manera positiva però hi faria canvis, un 15% la valora negativament, i un 12% no respon. En el cas de la jornada mixta, no hi ha una tendència clara i, en canvi, les famílies de jornada partida, valoren més la seva jornada escolar de manera negativa (48%), un 10% la valora de manera positiva sense canvis i un altre 10% la valora positivament proposant canvis. No obstant això, un grup important no ha respost (30%).

Finalment, quan s'ha preguntat a les famílies **d'infantil de 2n cicle i primària** amb jornada partida que han expressat una valoració negativa quina alternativa proposarien a la seva jornada actual, aquestes expressen que desitjarien passar a la jornada contínua, concretament, el 96,6%. No obstant això, un 42% d'aquelles diuen que no podrien recollir el seu fill/a amb jornada contínua. Les raons expressades per justificar no poder-los recollir tenen a veure amb la impossibilitat de compaginar-ho amb els seus horaris laborals.

En termes qualitatius, les poques famílies **d'infantil de 2n cicle i primària** que proposen canvis a la seva jornada contínua parlen de fer canvis a l'hora de dinar, sigui disminuir el temps de migdia i menjador, incorporar l'horari del migdia dins de la jornada lectiva o dinar més aviat, a més d'incorporar horaris d'acollida més estesos i extraescolars a la tarda o tornar a la jornada fins a les 17h.

En el cas de **secundària**, sense distingir entre el tipus de jornada que fan, les propostes de canvis són, per una part, augmentar el temps de migdia i, per altra, endarrerir l'hora d'entrada al centre, com també reduir la jornada o bé canviar de jornada partida a contínua o de partida a contínua.

4. Conclusions i recomanacions

Conclusions

~ Conciliació familiar i laboral amb perspectiva de gènere

1. La majoria de dones i homes que treballen remuneradament i de manera formal a Catalunya ho fan a temps complet. En aquest sentit, cal considerar que **una proporció important de les famílies treballen a les tardes**.
2. El grup de famílies amb jornada contínua a infantil 2n cicle i primària cal considerar-les com un grup rellevant, però en cap cas generalitzable a Catalunya, ja que els centres amb aquesta jornada són una minoria (25 centres). La majoria d'aquestes indiquen que **aquest tipus de jornada va ser un condicionant en l'elecció del centre educatiu**, a diferència de les famílies que fan jornada partida. Per tant, és raonable que, en termes de conciliació, **les seves opinions sobre la jornada escolar siguin més favorables en comparació a les que fan jornada partida**.
3. De l'anàlisi de les famílies que fan jornada partida **no es pot concloure que, aquelles que han afirmat que la jornada escolar les afecta en la conciliació laboral i familiar, solucionarien aquest problema amb una jornada contínua**. Les famílies en general (contínua i partida) es veuen afectades en termes de conciliació familiar i laboral per la jornada escolar, tant a infantil i primària com secundària.
4. Les famílies a infantil de 2n cicle i primària amb jornada partida **assumeixen una major càrrega econòmica extraordinària per la conciliació d'horaris escolars i la seva vida laboral** que les famílies amb jornada contínua. Però, independentment de la jornada, les famílies coincideixen en què **la jornada escolar actual no les ajuda a reduir costos i/o mantenir una despesa familiar assequible**.
5. Segons els experts/es en sociologia de l'educació i igualtat de gènere, la jornada partida tant a infantil i primària com a secundària **afavoreix la igualtat de gènere** en l'àmbit laboral i redueix les desigualtats socioeconòmiques.

Conclusions

Aquesta jornada, amb espais d'acollida i amb continuïtat de classes a primera hora de la tarda, **permet la conciliació laboral i facilita a les mares fer jornades laborals completes**, reduint el risc de pobresa i exclusió social de les famílies.

6. Ara bé, els costos elevats del menjador i la lògica de mercat en la seva prestació -com també passa amb les extraescolars i l'acollida-, fa que **la conciliació no es pugui donar de manera generalitzada**, tal com ho demostren les opinions de les famílies.

7. La jornada contínua, segons els experts/es, **pot provocar que les dones es redueixin la seva jornada laboral o, fins i tot, que surtin del mercat laboral**, situació que és difícil de revertir una vegada els seus fills/es arriben a la secundària. La jornada contínua porta a aquests tipus de desigualtats de gènere i també pot perpetuar estereotips de gènere i una major exposició a la violència masclista.

8. Vinculant aquest problema amb el coneixement de l'aFFaC sobre l'educació inclusiva, aquesta situació es pot agreujar encara més per a les dones amb fills/es amb Necessitats Específiques de Suport Educatiu, ja que **la jornada contínua els redueix els espais on puguin seguir aprenent més enllà del temps lectiu**. A més, pot incrementar la seva càrrega econòmica perquè el que no els ofereix el centre educatiu ho haurien de sufragar econòmicament aquestes famílies.

9. Per als experts/es, el tancament de les escoles a les tardes amb jornada contínua **és un problema per la conciliació laboral i familiar, com també ho és la manca de menjador**, especialment per a les famílies amb situació de vulnerabilitat que no poden assumir extraescolars fora del centre educatiu. De fet, **alguns/es docents no veuen factible la jornada contínua**, encara que els hi agradi, per raons de conciliació laboral i familiar a les tardes.

Conclusions

10. Així i tot, el professorat consultat que defensa la jornada contínua, proposa **fer extraescolars assequibles per a tothom** i opina que el canvi de model de jornada laboral és necessari que es faci més enllà dels centres educatius, ja que té a veure amb un **model de societat amb el qual no estan d'acord**.

~ Aprenentatge de l'alumnat

- 1.** Totes les persones expertes exposen que **els horaris educatius han de programar-se a partir dels bioritmes de l'alumnat en cada etapa educativa**. En moments claus com l'horari d'entrada i sortida, dels menjars, com també l'organització de les classes i les activitats extraescolars.
- 2.** La majoria del professorat **prefereix la jornada del matí per fer classe** i no pas la de tarda per diferents motius: a) l'alumnat està més cansat; b) implica solucionar conflictes que s'han generat en el temps de migdia; i c) al migdia els i les docents fan coordinació i tasques docents i tornar se'ls hi fa difícil.
- 3.** La majoria de les famílies de 2n cicle d'infantil i primària **no perceben que la jornada partida permeti un bon rendiment escolar**, però en cap cas valoren que la contínua sí que els ho permetria. En canvi, les famílies de contínua perceben que la seva jornada permet un bon rendiment. Les persones expertes, però, indiquen que **la jornada contínua no millora el rendiment escolar**, i precisen que és important preocupar-se tant de la qualitat del temps lectiu com no lectiu, perquè és això el que fa la diferència.
- 4.** El professorat apunta que **la franja de major atenció de l'alumnat comença una estona després de l'entrada -sobretot a secundària- fins a les 11:30h aproximadament**. No obstant això, en el cas de secundària, no veuen

Conclusions

factible endarrerir una hora l'entrada, tal com indiquen els experts/es, ja que això significa que els instituts han d'incorporar l'horari per menjar i, per tant, **incloure un servei que la majoria no té**, a més de canviar la seva jornada compactada.

Conclusions

~ Temps no lectiu (temps de migdia, extraescolars i acollida)

1. Com indiquen els i les expertes, el professorat i les direccions, sobretot amb alumnat d'entorns vulnerabilitzats, **és important la disponibilitat del menjador i extraescolars dins dels centres educatius**, no només per trencar desigualtats, sinó també com espais de socialització i desenvolupament d'altres aprenentatges integrals. D'acord amb les opinions de les famílies, **aquesta disponibilitat i ús és menor en centres educatius amb jornada contínua que amb jornada partida.**

D'altra banda, part de l'alumnat de secundària ha de menjar sol/a alguns dies de la setmana, situació no recomanada pels i les expertes.

2. S'observen **diferències importants sobre l'horari recomanat per dinar** entre les persones expertes, les famílies dels primers nivells educatius de jornada contínua, i part del professorat d'infantil i primària i secundària. Tot i que els experts/es recomanen dinar més aviat que en l'horari que ho fan a jornada contínua -a partir de les 14h a infantil i primària i després de les 15h a secundària-, **la majoria de les famílies de jornada contínua de 2n cicle d'infantil i primària pensen que el seu horari de menjador és raonable**, mentre que l'opinió de les famílies de secundària està molt més dividida.

També s'observen diferències entre el personal docent segons la seva jornada de preferència. Els qui opten per la jornada contínua indiquen que no és greu tenir aquests horaris per a dinar, i ho justifiquen pels àpats fets abans o per altres factors a considerar, com els horaris de la cultura mediterrània. L'experta en sociologia de l'educació indica que **“No hi ha cap país a Europa amb un horari similar, en què l'alumnat no dina fins passades les 14:30h o més” (1).**

Conclusions

3. Hi ha consens entre el professorat i les direccions participants amb el què expressen part dels i les expertes i el que aFFaC ha recollit en diferents instàncies amb les AFA i les famílies: **es generen conflictes entre l'alumnat en aquest espai no lectiu que repercuteix en l'horari lectiu**, una situació que evidencia la manca de qualitat del servei de menjador i temps de migdia a Catalunya.

Conclusions

Desigualtat, democràcia i privatització

1. Com exposen el professorat i les direccions de Centres de Màxima Complexitat o amb alumnat d'entorn vulnerabilitzats i els experts/es, **qui més es veu afectat amb la manca d'espais lectius i no lectius a les tardes és l'alumnat amb situació de vulnerabilitat.**

2. L'anàlisi dona indicis que l'opció per un tipus de jornada o altra està estretament lligada a les posicions de la comunitat educativa, a les necessitats i condicions socials de les famílies com també a les condicions d'espai i gestió dels centres. En aquest sentit, cal considerar els punts problemàtics d'organització dels temps dels centres educatius per a entendre d'una manera integral la preferència del professorat per la jornada contínua. **És important no interpretar l'opinió del professorat merament com un interès personal per un tipus de jornada o altra.**

En aquest sentit, cal considerar, entre altres, el diagnòstic que fa el professorat sobre l'espai de migdia, que és percebut com a extens i conflictiu, **repercutint en la tasca docent a les tardes, així com en la forma d'organització dels temps de coordinació i preparació docent** que té marges de millora.

3. Els experts/es indiquen que aquest canvi de jornada **és una discussió que es dona només a la xarxa pública, amb repercussions en la xarxa privada o privada concertada.** De fet, Martínez-Celorrio recentment ha exposat que *“cuantos más años lleva la jornada continua en la escuela pública, más crece la red concertada en cada CCAA. La correlación es sólida y confirma que la descapitalización de la escuela pública también se explica por la jornada continua”* (2023).

Conclusions

~ Territori

1. D'acord amb les experiències i avaluacions del professorat i les direccions, com també a les diferències en l'ús del servei del menjador escolar depenent del territori, **s'albiren diferències en l'organització dels temps i altres recursos depenent dels tipus de territori** on estan emplaçats els centres educatius.
2. Amb territori **no només ens referim a la distinció rural/urbà, sinó també a l'ecosistema territorial on està emplaçat**: relació amb centres poblacionals limítrofs, el transport escolar, la diversitat i tendències de les jornades laborals de les famílies i les formes d'organització de les cures, això últim considerant el model familiarista que actualment opera a Catalunya.

Recomanacions

~ Conciliació familiar i laboral amb perspectiva de gènere

1. El canvi de paradigma sobre els usos del temps **no es pot resoldre només fent canvis en el sistema educatiu**, ja que, com hem analitzat en aquest estudi, **la jornada contínua té conseqüències negatives per al conjunt de l'alumnat** -qui hauria de ser el focus d'atenció, sobretot aquells que es troben en situació de més vulnerabilitat-, però també **té conseqüències per a la garantia de la igualtat de gènere i potencia la privatització del sistema educatiu**. Per això, es necessita una **mirada més àmplia i interconnectada de les polítiques socials i els usos del temps**, posant els esforços en, per exemple, el model laboral i de cures, sempre amb una perspectiva de gènere.
2. En aquest sentit, es recomana que l'organització de la jornada escolar es faci, en cada moment, tenint en compte les necessitats del conjunt de l'alumnat i la conciliació laboral i familiar de la diversitat de les famílies que viuen a Catalunya. Això significa que la recomanació va en la direcció de **repensar les jornades escolars i els usos dels espais escolars segons les necessitats de cada etapa educativa** i no reduir el debat a jornada contínua o jornada partida, ja que en les dues jornades actuals s'observen mancances importants per a la conciliació laboral i familiar, entre altres punts.
3. Es fa rellevant **contrastar a futur la composició laboral i de les cures de les famílies segons tipus de jornada escolar que prefereixen** amb perspectiva de gènere: en què treballen, les seves jornades laborals i els seus tipus d'horari, com també com es reparteixen les hores de cures.
4. També el menjador escolar compleix, entre moltes altres, una **funció de conciliació familiar i laboral**. Considerant que aquest espai tendeix a desaparèixer en els centres que passen de jornada partida a jornada contínua, i tenint en compte que, a Catalunya, **són molt pocs els centres de secundària que disposen de**

Recomanacions

menjador, ja que la jornada contínua està generalitzada en aquesta etapa educativa, per tant, es recomana el següent: **garantir aquest espai entre temps interlectius per a tots els nivells i per a les diferents necessitats educatives**, fent les adaptacions horàries necessàries.

5. Els instituts-escola estan sent una referència en aquest sentit, no només perquè han repensat l'horari de la jornada contínua sinó que garanteixen el menjador escolar en temps interlectiu, pel que s'assegura la disposició d'aquest espai i el seu ús.

6. Es recomana pensar el tipus de jornada escolar dels centres de forma inclusiva, pensant en les **necessitats educatives i de conciliació laboral i familiar** de la diversitat d'alumnat i famílies.

7. Es recomana també que el temps de migdia **disposi dels i les professionals adequats per atendre a la diversitat i evitar que les famílies hagin de buscar alternatives**. Pel que fa a les activitats extraescolars, es recomana que la programació dels centres tingui en compte activitats inclusives que fomentin l'aprenentatge de tot l'alumnat i no només el d'un perfil determinat.

Recomanacions

~ Aprenentatge de l'alumnat

- 1. Cal repensar els horaris de la jornada escolar d'acord als bioritmes segons les diferents etapes de l'alumnat** - 2n cicle d'infantil, primària i secundària-, tenint com a principal objectiu el desenvolupament integral de l'alumnat i la seva diversitat.
- 2. A més, cal considerar els altres aspectes que incideixen en el sistema educatiu**, com el món laboral, les cures i el territori.
- 3. Tenint en compte els riscos que té la jornada contínua, i les complexitats exposades de la jornada partida, s'ha de començar a desenvolupar una jornada que superi aquesta visió de binomi.**
- 4. En sintonia amb les recomanacions dels experts/es, per a l'etapa d'infantil de 2n cicle, es recomana en el primer any (13) establir marges de flexibilitat en l'entrada, en pro de l'adaptació dels infants** al sistema educatiu i repensar el funcionament del menjador escolar per a tota l'etapa. A primària es recomana **ajustar el temps de migdia** per tal que el temps de desconnexió entre el temps interlectiu no afecti els aprenentatges de la tarda.
- 5. Per a secundària, d'acord amb els estudis cronobiològics i les persones expertes, es recomana endarrerir l'inici de la jornada escolar obligatòria** en aquesta etapa educativa per adequar l'horari als seus bioritmes.
- 6. A més, es recomana a secundària aprofitar les hores de major concentració i l'aprenentatge d'acord amb els estudis empírics**, les valoracions dels experts/es del professorat tant en l'horari de matí i tarda, situant les matèries d'acord amb aquestes recomanacions i amb les pauses necessàries.

Recomanacions

7. A secundària, en línia amb el que proposen els experts/es, es suggereix **introduir modificacions en la planificació i distribució de la càrrega lectiva obligatòria**, incorporant els descansos com una part del temps lectiu, tal com es fa a primària. Així, junt amb un temps de migdia més curt, finalitzar l'horari lectiu a una hora raonable per la realització d'extraescolars per part de l'alumnat, i de tasques de coordinació i formació per part del cos docent.
8. També es recomana **repensar els horaris amb els quals s'ofereixen les activitats extraescolars per a l'alumnat de secundària**. Es recomana que els centres educatius a secundària estiguin a disposició d'activitats d'interès per als i les adolescents i amb una programació horària que els permeti acabar abans les activitats respecte al que ho fan actualment.
9. Per últim, aquest estudi no ha aconseguit recollir una mostra representativa de les percepcions de l'alumnat sobre la seva jornada escolar. En aquest sentit, es fa important **recollir a futur les seves percepcions i propostes per ser considerades en una futura reorganització horària**.

Recomanacions

~ Temps no lectiu (temps de migdia, extraescolars i acollida)

1. D'aquest estudi s'extreu que és urgent **repensar tant l'organització del temps de migdia en els centres educatius catalans, així com el seu model de gestió** per tal de poder donar una resposta integral a les necessitats de la diversitat d'alumnat.
2. Es recomana **considerar el temps de migdia com a temps escolar** i considerar els aprenentatges d'aquest espai com a part del projecte educatiu de centre, amb **implicació de tota la comunitat educativa** tant a infantil i primària com a secundària.
3. Per tal de garantir els aprenentatges i donar resposta a les necessitats sobretot de l'alumnat amb necessitats socioeconòmiques i necessitats especials, **és necessari que l'espai migdia amb menjador se situï sempre entre l'espai interlectiu de matí i tarda.**
4. Es recomana, també, **repensar el temps que es dedica a aquest l'espai de migdia, ja que actualment és excessivament llarg** (2h o 2:30h), el que provoca un temps de desconnexió elevat que té conseqüències en els aprenentatges lectius de la tarda.
5. En aquest sentit, per tal que el temps de migdia sigui veritablement un espai educatiu per al conjunt de l'alumnat **és necessari canviar el tipus de gestió.** Actualment, la provisió i gestió d'aquest temps és completament privada i són les famílies les que sufraguen econòmicament que els seus fills/es en puguin fer ús, la qual cosa provoca que no tots els infants i adolescents tinguin la mateixa oportunitat. Es recomana **avançar en la definició d'un espai de migdia de provisió i gestió pública, amb implicació directa de la comunitat educativa** (alumnat, direccions, professionals de l'educació i famílies).

Recomanacions

6. Coincidint amb els i les expertes, és necessari que el temps de migdia, tant a infantil i primària com a secundària, **sigui universal i gratuït per al conjunt de l'alumnat**. Per aconseguir aquesta fita, a curt termini, es recomana introduir, per exemple, fórmules com la tarifació social, tal com alguns municipis fan amb l'educació 0-3, de manera que a mitjà termini puguem aconseguir l'objectiu de la gratuïtat.
7. Entenent que el temps de migdia ha de ser un espai d'aprenentatges i de reducció de desigualtats, **és urgent que el personal educatiu tingui un paper protagonista en aquest espai**, especialment per als nens i nenes amb necessitats específiques de suport educatiu que necessiten professionals qualificats per tal que el temps de migdia també sigui per elles un espai d'aprenentatge. En aquest sentit, **es recomana a l'Administració explorar fórmules per poder implementar aquest model de temps de migdia** juntament amb els diferents agents de la comunitat educativa.
8. Es recomana **que tots els centres educatius, tant d'infantil i primària com de secundària, quedin oberts a les tardes** just després de finalitzar l'horari lectiu amb una programació d'activitats extraescolars atractiva per a l'alumnat i les seves famílies. Es recomana també **fer partícips a les AFA, als ajuntaments i a les entitats dels municipis d'aquesta programació** per tal que els centres educatius siguin referència en l'oferta d'aquestes activitats, amb preus populars i amb sistemes de gratuïtat per a l'alumnat amb situació de vulnerabilitat.
9. L'acollida al matí als centres educatius és un espai que moltes famílies necessiten per poder conciliar la seva jornada laboral amb la jornada escolar. Es recomana que aquest espai **es posi a disposició de totes les famílies que ho necessiten de forma gratuïta**, ja que aquesta mesura és necessària també des d'una perspectiva feminista.
10. A secundària, és important **preservar un espai d'acollida, adequat a la seva edat**, per a qui necessiti entrar abans de començar l'horari lectiu pugui tenir un espai protector.

Recomanacions

~ Desigualtat, democràcia i privatització

1. Insistim que **és necessari oferir activitats d'acollida, lleure i de suport gratuïtes a l'alumnat**, sobretot a l'alumnat d'entorns socioeconòmicament vulnerabilitzats.
2. D'acord amb les observacions de direccions i professorat **sobre la incidència de la jornada escolar i l'absentisme escolar, es recomana investigar com pot incidir la jornada escolar** en aquest problema a Catalunya.
3. Es recomana que la decisió sobre el tipus de jornada que fa el centre **no es deixi només a la voluntat de direccions, docents i famílies** que tenen més veu sinó que s'han de tenir en compte les **evidències empíriques, la situació del conjunt de l'alumnat i les famílies dels centres** i s'han de crear els mecanismes apropiats per a garantir la participació en les decisions que afecten al centre de la diversitat famílies i alumnat.

Recomanacions

~ Territori

- 1. No recomanem fer jornades escolars diferents depenent de cada territori**, sinó que es recomana considerar aquestes diferències en termes de la gestió dels temps enfocat al benestar de l'alumnat, tenint en compte també la seva diversitat, no deixan a ningú de costat.
- 2. En aquest sentit, és important considerar la mobilitat de l'alumnat -tant en l'horari lectiu com no lectiu (menjador i extraescolars)- a través del transport escolar**, ja que els municipis més petits i els territoris rurals poden no tenir la mateixa oferta escolar en el seu municipi i això els obliga a desplaçar-se, sobretot a secundària, la qual cosa pot generar un greuge comparatiu segons el tipus de jornada del centre i dels serveis dels quals disposa.

5. Referències bibliogràfiques

- Boadella, J., Chia, C. i Gasull, L. (2019). *La contribució econòmica de les famílies al sistema educatiu públic català*. aFFaC. <https://bit.ly/3zdugPa>
- Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya (2020). *Experiència pilot: jornada contínua a les escoles d'educació infantil i primària*. <https://bit.ly/3zdMU9y>
- Feito, R. (2021). *El Debate sobre la Jornada Escolar en España. Reflexiones y Datos tras Más de Tres Décadas de un Debate Inconcluso*. International Journal of Sociology of Education, 10(3), 271-293. <http://doi.org/10.17583/riise.7775>
- Ferrero, M., Gortazar, L. y Martínez, A. (2022) *Jornada escolar continua: Cómo la pandemia está acelerando un modelo social y educativo regresivo*. EsadeEcPol Brief #26 Mayo 2022, <https://bit.ly/3Fw3fn>
- Generalitat de Catalunya (17 de juny de 2017). *El Govern anuncia que el futur Pacte per la Reforma Horària es compromet a assolir l'Objectiu 2025*. Nota de premsa. <https://bit.ly/4oRDPit>
- Generalitat de Catalunya (28 de març de 2023). *Mapa escolar de Catalunya, Oferta Educativa. Curs 2022-2023*. <http://mapaescolar.gencat.cat/>
- Gracia, P., Garcia-Roman, J., Oinas, T. and Anttila, T. (2020), *Child and Adolescent Time Use: A Cross-National Study*. J. Marriage Fam, 82: 1304-1325. <https://doi.org/10.1111/jomf.12626>
- Gracia, P., Garcia-Roman, J., Oinas, T., & Anttila, T. (2022). *Gender differences in child and adolescent daily activities: A cross-national time use study*. Acta Sociologica, 65(1), 41–65. <https://doi.org/10.1177/00016993211008500>
- Institut d'Estadística de Catalunya (27 de febrer de 2023a). *Taxa d'ocupació. Per sexe. Províncies 2022. Anuari estadístic de Catalunya*. <https://bit.ly/3Zl4C5t>
- Institut d'Estadística de Catalunya (27 de febrer de 2023b). *Població ocupada. Per tipus de jornada i sexe Catalunya*. <https://bit.ly/4onToi3>
- Instituto Nacional de Seguridad e Higiene en el Trabajo (INSHT) (2017). *Encuesta Nacional de Condiciones de Trabajo*. 2015 6ª EWCS – España. <https://bit.ly/42FF1ap>
- Kelley, P., Kelly, J., Foster, R and Lockley S. (2015). *Synchronizing education to adolescent biology: 'let teens sleep, start school later'*. Learning, Media and Technology, 40(2), 210-226. <http://doi.org/10.1080/17439884.2014.942666>
- Martínez-Celorrio, X. [@xaviermcelorrio]. (27 de març 2023). *Cuanto más años lleva la jornada continua en la escuela pública, más crece la red concertada en cada CCAA* [Tweet]. Twitter. <https://bit.ly/3nqtsUm>
- Moreno, J. (2022). *“Educación En la Sombra” en España: Cómo las clases particulares se están convirtiendo en un bien de primera necesidad*. EsadeEcPol Brief #22 Enero 2022. <https://bit.ly/3Zmd58z>
- Síndic de Greuges de Catalunya (2016). *Informe sobre els drets de l'infant*. Novembre 2016. <https://bit.ly/3ZgqY8c>
- Sintés, E. (2012). *A les tres a casa? L'impacte social i educatiu de la jornada escolar contínua*. Informes Breus Fundació Jaume Bofill. <https://bit.ly/4okx2h7>

6. Annexos

aFFac

ASSOCIACIONS FEDERADES
DE FAMÍLIES D'ALUMNES
DE CATALUNYA

Carrer de Cartagena, 245 àtic. | 08025, Barcelona
+34 934 357 686 | affac@affac.cat
facebook.com/affac.cat | twitter.com/affac_cat | instagram.com/affac.cat